

zeruko ARGIA

• DAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 426666 - PREZIOA: 6 PEZETA

SEMINARIOA

BIDE BERRI BILLA

Seminarioko Eguna dala eta urreratu gera Eliz-barrutiko apaizgaian mintegira. Ezi-leku auetan, Elizaren beste erakundetan gertatu ohi dan bezela, garrantzizko aldaketa ugari izan dugu. Munduan gertatutako pentsa-molde eta jokabideak, aurrerapen eta biziera berriak sakonki ukitu dituzte seminarioak, batez ere azken urte auetan.

Apaizgaian ezikeran zerikusia duten apaiz batzuekin elkarriketa moduzko bat izan degu. Ziur gaude orrelako solasaldi bat bakararekin Seminarioko gaurko alderdi asko ukitu gabe geldituko dala edo eta behar ainbat argitu gabe. Ala ere bihaz lerro auk gure apaizgaiek bizi duten kezka sakonaren ezaggarri apal bat bezela: Seminarioa bide berri billa.

—Zenbat irakasle eta zenbat ikasle zerate?

—Seminarioan talde bat baiño gehiago bizi gera. Alde batetik, Larramendi izeneko Kolegio-Seminario Txikia, Emen, Bachillerko lehenengo bost urteak egiten, 200 mutil inguru dira. Gero, 6garren Bachillerkoak eta COU izenekoak, Donostiako Institutora klasetara joaten dirala; oiek 60 dira gutxi gora behera. Azkenik, Seminario Aundikoak: aurtan 44 danetara. Seminario Aundiari buruz, esan dezagun, aurtan 14 sartu dirala. Ogeiren bat seminarista ditezke, kanpoan, Unibersidadeetan, lanean eta abar dabilzanak.

Apaiz irakasleak, berriz, eta apaiz buru diranak, 30en bat izango dira iru talde edo maila auetan. Kolegioan, irakasle sekular batzuk ere badira.

—Irakasle askotxo ez al da ain ikasle gutxiarentzat?

—Ez ahaztu, Seminarioko apaiz-irakasleak eta apaiz-buru diranek, Eliz Barrutiko beste eginbehar askori erantzun eta serbitzen diotela. Seminarioko apaizok or ibiltzen gera Gipuzkoan zehar, apaiz, lekai-ma, eta beste kristauen serbitzuan: itzaldiak, ikastaldi, ikasketak, gogojardunak, erretiroak, eta abar ematen. Batzuk, Eliz-Barrutiko erakundeetan, oso sarturik daude, arduradun izanaz.

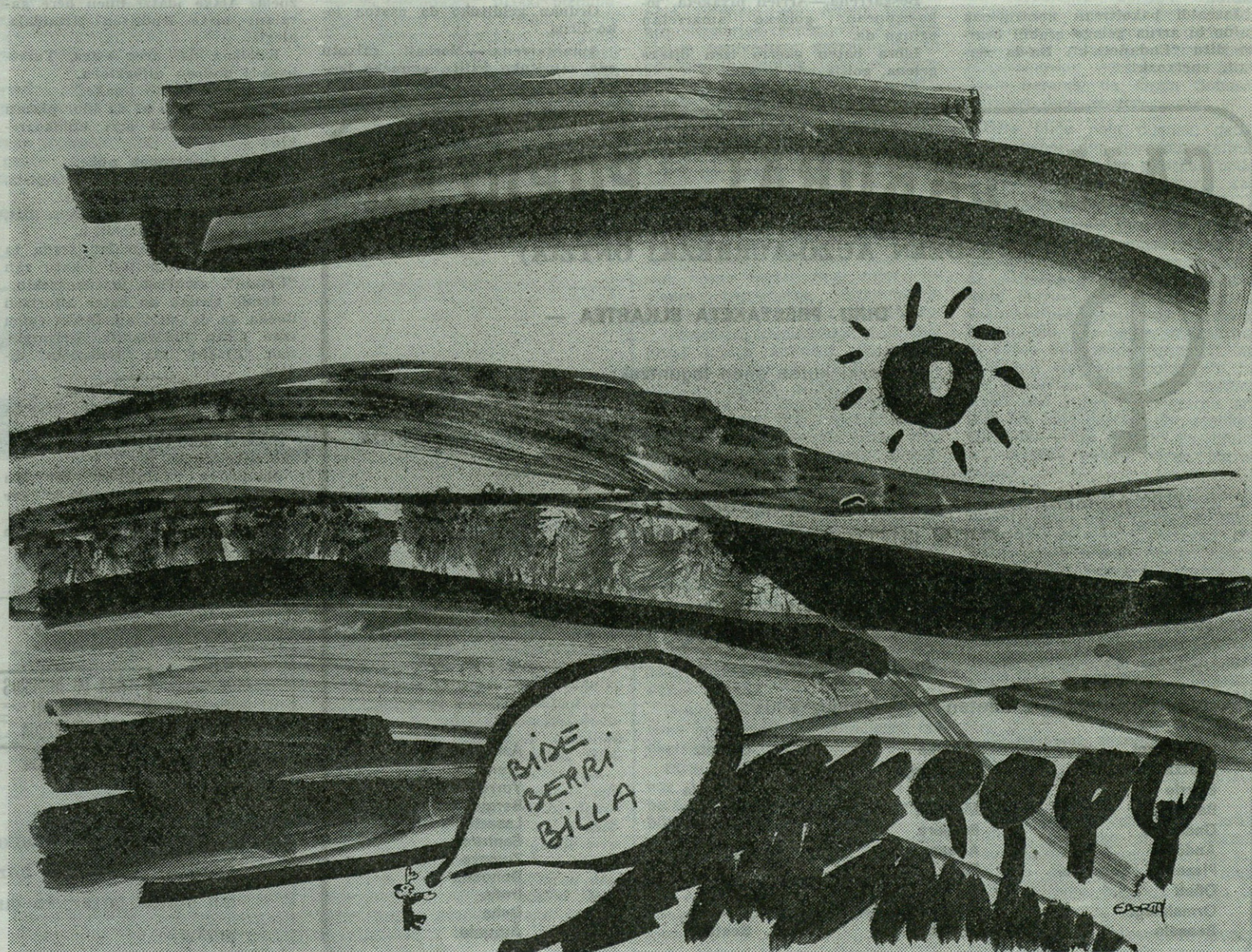
Lan au ere, gure eginbearretako bat dala, uste dugu.

Urte auetan, berritze aundiak egiten ariko zerate noski. Zer aldaketa izan dira aundienak?

—Aldaketa bat, esan degu: lehenengo Seminario Txikia, Kolegio-Seminario Txiki, bihurtu izatea. Eta ebo-luzio onetan, aldaketa aundia egin dala agiriari dago, lehenagoko Seminario Txikiak zituan jo-muga eta erakundeak ikusita. Bestalde, orain gure gazte denek Bachiller Tituloa lirtzen dute, eta gehientxoenek, PREU; eguneon, COU — ere bai. Gehientxoenek diogu; izan ere, batzuek, Bachiller egin eta gero, beste biderik artzen dute: Majisterioa profesional ikasketak, eta abar. Asko dira, PREU egin ondoren, Unibersidadeetara joaten diranak ere.

Profesio baten egarria, gure apaizgaian artean. Ortik dator askotan apaiz-ikasketak atzeratzea, esperientziak egitea... Bide batez, gaurko Seminarioen jokabidea eta erantzukizuna, begirapen berri batez ikusi beharra izatea ere ortik ekidu da.

Arrazoi auengatik, besteak beste, asko ustu dira Seminario Aundiak: adirneko apaizgaia asko gutxitu zaizkigu. Emen, gure Semina-

riooan, azkeneko bost urte auetan, laurden batera jexi dira ikasleak.

Beste aldaketa asko ere bizi du gure Seminarioak: ikasketari buruz, espiritual-bizitza eta etxe-barruko bizitzari buruz. Baita ere, apaiz irudia berari buruzkoak: bokazio-zalantzak, apaizgaian mintegiak artu beharko dituan bide berriak...

—Beraz, eten, moztu, egin degu lehengo Seminarioaz?

—Ez degu uste. Behin ere ez degu guk ori nahi izandu; eta mozketari ori, ez da gertatu gure Seminarioan.

Atzokoa, gaurkotzen saiatu gera; eta uste degunez, gaurkotu degu alderdi batzuetan. Moztu, ez. Behar danaz gorde; ta berritu kome-ni dana, atzokoan bakarrik gelditu gabe.

Beti ondo jokatu ote degu? Nor ez da errudun! Guk leial jokatu nahi degu eta jokatu nahi izan degu: atzokoaz eta gaurkoaz; gaurko Elizaz eta gaurko gizonez. Gure aukuramenak mugadunak dirala konturaturik, jakitia.

Moztu, ez. Jarraipen batean bizi gera lehengoaz. Zuzen jokatu nahi

degu. Lehengotik, utzi behar ez dana, utzi gabe; bidezko eraberritzeak dakarrena, ura artuz.

—Nola justifikatzen dezue Seminarioko lana?

—Alde batetik, esan bezela, mozketarik gabe. Seminarioko gaurko unea, Ebanjelioko ikusmira batean bizi nahi degu: sinismen-argitan, esperantza-jokabidean, Elizaren nahiari begiratuaz eta garaiko ezaggarriak jaso eta zuzenduaz. Ihesari eman gabe utzikierarik gabe.

Errexago izango litzake berritu beharraren arrixkurik gabe bizitzea; edo eta Seminarioa bera ixtea ere, batzuek inoiz esan izandu duten bezela.

Gure Seminarioa bizi da. Eta bizi da, tradizio-lokera erabat moztu gabe, gaurkoari leialtasunean, eta aurrera begiratuaz. Ontan dago gure bizitza eta ekintzaren zentzua.

Billaketa onetan, apaizgintzaren-tzat bide berriak urratu-nahi onetan, arkitu behar degu gaurko apaizgaian bizitzaren zentzua ere. Be-tela, Seminarioan ez lirake egongo.

—Seminarioak dituen prolemarik aundienak?

—Ez da errexa itzetik ortzera galdera oni erantzun zehatz bat ematea. Ala eta guztiz ere, nahiko argi dago sinismen arazoa eta gazteriaren kristau-ekiteta dirala ditugun arazorik aundienetakoak. Apaizgaian maillan eta auen bereizkuntzekin; baiña gure buru-austek zain auk dituzte: gaurko gazteria eta gazteriaren pastoral bati eragitea. Ona emen gure eta Eleizbarrutiaren eginkizun nagusienetako bat.

Baiña Seminarioko arazoak, ez dira gureak bakarrik. Sakonago begiratzen ba-diogu gaurko munduaren eta Elizaren arazoak dirala esan behar.

Gaurko munduaren aurrean eta gaurko gizonen aurrean, kristautasunak duen zentzua. Eta apaizgintzaren zentzua; eta apaiz-izate bakoitzaren zentzua. Seminarioak irakasle, liburutegi eta beste dituen arazoak ere, gogotik kezkatzen gaituzte.

—Seminariotik lirtetean, zer planteamentu berri egiten dituzte, pastoral aldetik, egia berriek?

—Planteamentu berriak, egia da,

egiten dituzte. Baiña radikaltasunik gabe. Lehengo egituren beharra ikusten dute, baiña egitura berrien beharra ere bai. Erriarekin gehiago egon nahi izatea, giza-arteko izatea, apaiz berriak elkarrekin inguruan izatea, ofizial kutsu gutxiago nahi izatea... orra or apaiz gazteek azaltzen dituzten kezka bizi batzuk.

—Nola ikusten dezue biharko Seminarioa?

—Iñola ere ez apaizgai guztientzako etxe bakar bat bezela, bizi-modu eta langintza bakar bat bezela. Bizimodua, formazioa eta egiturak, desberdintasun aundiago batean izan behar dutela argi dago, bide auk urratzea minbera eta gogorra bada ere.

—oOo—

Seminarioari buruz susmo degun arazoa aundiegia da lurralde batek, belaunaldi batek edo giro batek erabakitze. Urte asko eta giza-esperientzi askoren fruitu izan di-teke biharko Seminarioaren aurpe-gia. Gaur, ordea, bide berri billa ibilli, or dago gure egoeraren eta geroaren kakoa.

ERRIALDE

NON ZER

- BALLYMUN
Larresoro ... 3 garrenean
- BENGALA: HERRI BATEN
ZORIGAITZA
Iza ... 5 garrenean
- SISITIAGA PARIS-EN
Arano ... 7 garrenean
- PELOTARI ZAHARRAK
Bozas-Urrutia ... 10 garrenean
- EUN-URTE-BETETZE OSPETSU BAT
Lekuona ... 11 garrenean

NERE BORDATXOTIK

Oraintxe dala denbora pixka bat. Bizkai-ko arrijasotzaille txapeiduna dan Joxe Yurrebaso-ren desapio tat argitaratu nuen.

Bizkai-ko ta Gipuzkoa-ra zuzendutako desapioa zan.

"Endañeta" aundia egin zitzaion jabe. Yurrebaso-k izendatutako egun-ean eta orduan an azaldu zan "Endañeta" Eibar-ko "Bar Aginazpi-n".

Itzein bear ziranak itzein zituzten; joko-eginda gelditu zan azkenik.

Etzan alperrikako billera izan. Papera egin —erazi, ondoren izenpetu (firmatu), ta... aurrera!

Bein da berriro, ala bearrez, "Endañeta" bentaja ikaragarria eman bearrean gertatu da.

Sarri esan izan dedanez, onegia izateak ere ba-ditu komeriak.

Berdiñean inork ez du joan nai izaten markaz kanpoko gizon oien kontra.

Jokorik egingo badute, joko txarra egin bear derrigor.

Jasoaldi bakoitzean kontrarioak baiño bi arrua geiago erabili bear-ko ditu "Endañeta-k". Ba-da zerbait, enetxoak!

Amabost arruako arri kubikoa "Endañeta-k" (187 kilo ta erdi).

Amairu arruako arri kubikoa Yurrebaso-k (162 kilo ta erdi).

Neurketa au 1972-garren urteko ilbeltza-ren bederatzigarren egun-ean izango da, Azkoiti-ko pelota-lekuan.

Eguardiko amabiterdietan ekingo diote lanari.

Joko-paperean agertzen diran kondizioak ezagutu ditzagun:

Lenengoa.—Bien arriak kubikoak izango dira; arri utsak eta beste materialekin kutsutu gabeak.

Bigarrena.—"Endañeta-ren" arria amabost arruako kubikoa izango da; Yurrebaso-rena, amairu arruako kubikoa.

Irugarrena.—Bosna minutuko iruna ekinaldi (tanda) egingo ditzute. Tanda batetik bestera zazpi minutuko atsedena izango da.

Laugarrena.—Arrijasotzaille bakoitzak bi gizon izango ditu ondoan: arrijartzaillea ta erlojeroa.

Bosgarrena.—Arrien pixaketa, joko-egun-ean, goizeko amarretan egingo da.

Libra baten okerra izen ditek-geiena, goitik edo beetik.

Seigarrena.—Jokatzen ari diran denboran arriren batek puska botako balu, ta bosteun gramo baiño asunagoa balitz, beste arria artu bear du ori gertatzen zaion indartsuak. Ala egiten ezpadu, joko osoa galduko du.

Bada-espada ere, pare bat arri eramane bear plazara).

Zazpigarrena.—Jokoa bukatuta jasocaldietan berdin izango balira, bosna minutuko tanda bana egin bear-ko luteke auzia erabakitze-ko. Tanda ortan lengo kondizio berberak izango lirake.

Zortzigarrena.—Joko denboran, zer ikusirik ez duten pertsonak ez dute jokariengana inguratzerik izango.

Bederatzigarrena.—Gaurko egun ontan amarna milla duro bota ditzute gizon biak. Yurrebaso-k beste amar milla duro, ta "Endañeta-k" bost milla duro, joko eguna baiño berrogeitazortzi ordu aurre-ragotik botako ditzute.

Orduan geldituko da osatua joko-dirua.

Amargarrena.—Norbait gaixotu edo zaurituko balitz, eguneko bos-

ten peza eman bear dizkio kontrarioari.

Joko onek izan lezaken atzera-penik aundiena amabost egunekoa da, ta sendagillearen agiria bear da ortarako.

Amakagarrena.—Izaten diran irabazi edo galerak erdibana jasoko ditzute.

Eibar-en, 1971-garren urteko azaro-aren amairugarren egun-ean.

ARGIBIDE BATZUK

Au guzia irakurri ondoren, auxerateratzen degu garbian:

"Endañeta-k" Yurrebaso-ri bentaja ematen diola arrian, eta Yurrebaso-k "Endañeta-ri" bentaja ematen diola diruan.

Amabost milla duro jarri bear ditu "Endañeta-k", eta ogei milla duro Yurrebaso-k.

Nik ez nuen dudarik egiten bizkaitarrak arri kubikoa aukeratuko zuela. Alaxe idatzi nuen bere garaian; orixe iruditzen zitzaidala, alegia.

Kubikoa da, nere ustez, Yurrebaso-ri ondoen dijoakiona.

Norbaitek galde lezake:

Egundo jakatu al da inor plazan amabost arruako arri kubikoarekin?

Baiez erantzungo nuke.

"Urtain" jakatu zan, Azpeiti-n, Justo Gallastegi-ren kontra.

Bi neurketa izan zituzten: bat, Eibar-en, bestea, Azpeiti-n.

Eibar-ko arria amalau arrua ta erdikoa zan. Azpeiti-n jakatu zan "Urtain", amabost juxtukoarekin.

Jende guziak ao batez aitortzen duena au da: arri aundiekien emen izan diran indartsurik arrigarriak "Urtain" eta "Endañeta" dirala.

Zein bietan onena?

Batzuk bat esaten dute; besteak bestea.

Interes ikaragarrikoa da Azkoiti-ko norgeiagoka au.

Ba-dakigu "Urtain-ek" zer lan egin zuen, eta "Endañeta-k" zer egiten duen jakin nai.

"Urtain-ek" zazpi minutu luzeko tandak izan zituen.

"Endañeta-k" bost minutukoak izango ditu.

Bakoitzak atera ditzala bere kon-tuak Azkoiti-koa ikusi ondoren.

ZEPAI ZANAREN OROIMENEZ

Gaur, abenduaren bosgarren eguna, berebiziko bertsolari jaialdi bat ospatuko da Tolosa-ko Iparagiritze Antzokian (Teatroan).

Donosti-ko Turismo Etxeak antolatua da.

Goizeko amaketerdietan, jaialdiaren asiera.

Kantatuko duten bertsolariak aukeratu dira:

Urepel-go "Xalbador".

Orio-ko Lasarte.

Ahetze-ko "Mattin".

Lazkao-ko "Lazkao-txiki".

Azpeiti-ko Lizaso.

Azpeiti-ko Agirre.

Azpeiti-ko Lazkano.

Berrobi-ko Garmendia.

Oiarzun-go Mitxelena.

Osintxu-ko Gorrotxategi.

Gai eta neurri-emale: Joxe Mari Iriondo, Loiola Irratiko izlari pres-tua.

Bazkaria, "Mesón Idiaquez-en" izango da bertsolariarekin batera. Txartelak jatetxean bertan jaso dit-kezke.

Amaka aldiz pentsatu dedana: Bizi zan arte zergatik ez genion egin omenaldi bikain bat "Zepai-ri?"

Etzuen gutxi ixtimatuko, Zoritzar-rez, gure lurrean, ildakoan ontzen dira pertsona asko ta asko.

"Il da gero, salda bero".

Ez al da egia?

Basarri

CAJA LABORAL POPULAR

(LANKIDEEEN AUZO-AURREZKI ONTZIA)

— DIRU - PRESTAKETA ELKARTEA —

Aurrezki kutsa onen laguntzak: — gizarte-saillean
— diruketa-saillean
— lantegi - zuzendaritza saillean

ZUK AURRERATUTAKO DIRUAREN BIDEZ, LANGILLE ASKORI, BERE LAN-SARI

PREMITIK IRTETZEKO BIDEA SORTUKO DIEGU

Laguntza ezin obeak, etekin eta irabazirik aundienak eta illeroko sari ederrak eskeintzen ditugu

Gure landolak erri auetan idikiak dauzkagu:

Mondragol
Aretxabaleta
Elorrio
Barakaldo
Ondarroa
Andoain
Plazentzi -Soraluze-
Oñati
Ormaiztegui
Beasain

Gernika
Zumarraga
Elgoibar
Markina
Bergara
Altasu
Elbar
Tolosa
Pasai San Pedro
Errendel

Gaztelz
Bilbo
Legazpia
Irun
Durango
Amorebieta
Azpeitia
Ernani
Zarautz
Sestao

Azkotia
Mungia
Yurre
Bermeo
Lasarte
Santurtzi
Zumaya
Donostia
Iruña
Deba
Anzuola

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte be-tetzean, orain arte bezela, gure Probintziaren alde lan egiten jarraituko duala adierazten die Gipuzkoar guztiei.

50°

EGUNDOKO SAMENTAREN-AZKENA!!

LO-GELAK, TRESILLOAK, OE-SOFAK, ETA ABAR...

AMUEBLADORA COMERCIAL HISPANIA

MERKATUAK

Moraza, 3 eta 14 - DONOSTIA

San Marcial, 12 - IRUN

Montaketa eta

eramanak

UTSEANI erri

guztietara.

ESTABLECIMIENTOS

FERRETERIA

ayestaran

BURNI - SALGAIK

DONOSTIA

Urbieta, 25

ELECTRODOMESTICOS

RAILITE

ETXERAKO ELEKTRO-TRESNAK

LEGEZKO

Urbieta, 27 - Isabel II, 2

ZABALTXAILLEA

Aldacona, 4

Urrutizkiñak:

44300 ta 426787

Pakeagatik Pakea Galdu

Nabarmena da gaurko gizonak soma ohi duen senidetasun, berdintasun, egia, zuzenbide, askatasun, maitasun eta pake egarria. Egari ori asetzeko ametsetan eta irrikaz bizi da gizona edonor dela ere. Bai zuria eta bai beltza, bai gaztea eta bai zaharra bai sinestuna eta bai siniesgabea, nahiz iritzi batekoa nahiz bestekoa.

Amets bakarrik ez du egiten, ordea. Pakearen bila dabil. Pakeagatik kezkatzen da eta borrokatzen. Pakeagatik galtzen du pakea. Pakeagatik egiten bait ditu armak. Gero-ta gehiago, gero-ta indartsuagoa, gero-ta gaiztoagoak.

Eta ba al diteke pakerik armekin? Egia al da erromatarren esatera: "Gertutu guda pakea nahi baduzu"? Eta bide ortatik pakerik ez badator, uko egin al dezaioke gaurko gizonak armak egiteari?

Armen bidez zukutzen dituzte Erri indartsuek Erri txikiak. Dirudunek behartsuak. Erri aberatsak aberatsago eta behartsuak behartsuago bihurtzeko bide dira armak. Zazpirehun milloi dolar irabazi ditu Nixon-en Gobernuak "Erri behartsuei" laguntzeko pillatutako diru-altxorretik egindako armak atzerrietara salduz. Ipar-Amerikako armen bidez eusten zaie Ego-Amerikako eta beste toki batzuetako diktadurei. Ipar-Amerikako armei eskerrak zaitzen dituzte toki oietako dirudunek beren lurak eta ondasuak.

Irurogeita hamar milloi dolar irabazi zituen Samuel Cummings armagilleak 1969ngo urtean. Lau milloi eta erdiek lan egiten dute Ipar-Amerikan armagintzan. Ehun eta ogei milia milloi dolar txautzen dira urtero armamenduetan mundu zabalean. Zazpi milia dolar eralgitzen dira munduan soldadu bakoizerako. Ehun dolar bakarrik ume bakoitza eskolatzen.

Ikus, adibidez, jabetu gaitezen, zer egin ditekian "B-52" da-lako Bonbardero batekin. Bi milia eta bostehun irakasleei urteko soldatak ordaindu. Milla ikaslekiko iru Unibertsidade jaso. Berrogeita hamar milia traktore erosi. Milla eta berrehun etxe-bizitza egin.

Zer dirutza elkarri beldurra sartzeko, elkar menderatzeko, elkar itzeko! Ai ori guzia gizadiaren premiak estaltzeko eta zuzentzeko erabiliko balitz!

Baifia bai zera! Ez dago ortarako itxurarik ere.

Pakea! Pakea otsegiten dugu guziok. Baifia zer gerta ere, ortzetaiñ armatzen gera. Badirudi atera ezin ditekian zurrun-billoan sartu dela gizadia?

Nola iritxi egiazko pakea? Noizkorako?

BALLYMUN

Bereziki gure hizkuntzaren kezka fina dutenentzako idazten ditut gaur lehen hauek. Eta pozkario litzaidake artikulu hau zenbaiti go-goeta-iturri eta ondorio-eragile gertatzea.

Herrien eta hizkuntzen gorabeherak zientziak behar dira aztertu. Hots, ahotan «zientzia» eta «zientifiko» hitzak maiz darabilzkiten batzuek, ez dakite, itxura denez, ezertxo ere hizkuntzen bizitzaz eta heriotzaz; eta, okerrago dena, ikasteko asmo mendrenik ere ez dute ageri.

Orain dela bi hilabete manifestazio baketsu bat izan da Eire-n (Hegoaldeko Irlanda askatuan, alegia), Baile-Muna deritzan herrian (Ballymun ingelesez). Fotoak ere ikusiak ditut. Hauetan guraso eta haur mordo bat ageri da, pankarta askoren eramale; eta pankarta horietan, denak gaelikera idatziak, Dublingo Gobernuaren kontrako hitz gogorak irakur daitezke. Manifestazioa Ballymun-go Erakaskintzen Ordezkaritza ofizialeko lekuetan egin zen. Zergatik?

1964ean lege bat eman zuen Dublingo Gobernuak: 10.000 biztanletatik gorako hiri guzietan, eskola bat gutxienez zabalduko zen gaelikera hitzez («gaelik» da Irlandako zelta hizkuntza). Garbikiago esan dezagun: herri haundietan gaelikera «ikastola» bakar bat gutxienez.

Ballymun-go guraso batzuek, legezko eskubide hori baliatuz, ikastaroa hasi baino lehenago gaelikera ikastola bat zabaltea eskatu zuten. Ballymun-en ba daude, hain zuzen, ingelezko eskola ba-

tzuk (ez bat bakarrik, beraz). Dublingo Gobernuak ezezkia eman die guraso horiei. Eta ukaera horren ondorioz izan da joan den Urrian gorago aipatu dugun manifestazioa (manifestazio ahula, dena dela).

Dubringo Gobernuak orduan, «soluzio» bat aurkitu du. Ballymun-go eskola ingeles horietako batetan, alboko batimendu prefabrikatu kaxkar batetan, gaelikera ikastola bat zabaltea erabaki du. Leku txarra guziz. Gurasoek, besterik ezean, amor-eman egin dute. Gaelikaren defendatzailea den «Conradh na Gaeilge» organizazioak beste protesta bat bidali du Dublina, esperantza haundirik gabe; eta, Irlanda Askatuko Gobernuak «full of Quislings» dagoela salatu du; hau da, traidorez josia dagoela. (Quisling izan zen, irakurleak dakikeanez, azkeneko mundu-guduan Hitler-ekin kolaboratu zuen noruegatar buruzagi ustela).

Gertakari harrigarri hau ez da lehenengo Irlanda Askatuaren kontrairan. Hizkuntzaren pizkundea ez zuten behinere gogor hartu Irlandaren askatasunaren alde burruka egin zutenek; eta Albert Dazat hizkuntzalariak dionez, «au XIX siècle le mouvement nationaliste fut conduit en anglais par des hommes qui ne parlaient que l'anglais». (Euskeraz: XIX mendean, abertzale mugimendua ingelesez eraman zen aurrera, eta ingelesez besterik ez zekiten gizonek zuzendu zuten). Eta askatasun politikoa ondoan ere (1921-er geroztik) itxura egin da, espantu haundia (1922-an «nazio-hizkuntza» aitortu zen gaelikera; eta 1937-an «lehenengo lege-hizkuntza»); baina Irlandaren aintzindariak beren hartan segi zuten, ingelesez barra-barra, hizkuntzaren problema zinki senditu ez dutelako.

Irlandarrak separatistak ziren Londresi buruz, katoliko integristak, bortxaren aldekoak, eta abar. Etnia-funtsa Irlandan galdu ala, halere, aldakuntza bat gertatu zitzaion irlandar garrari; eta, inkontzientean gertatu ohi den bezala, mami berberari («adierazi» berberari, estrukturalistak bezala mintzatzen), Londresen kontrako herra berberari, beste sinu bat, beste arrazoi bat itsatsi zitzaion, alegiazkoa, edo auserki hanpatua bederen (beste «adierazle» bat). Irlandako gaelik-tasuna, erlijio-integrismo bihurtu zen; konplejoetan eta ametsetan, Freud-er geroztik dakigunez, egiazko problemari beste jakera edo sinbolo bat erantsi ohi zaien bezala, eta psikiatra ez dena galbide-etatik abiatuz.

Orain, noski, askatasunaren ondoko berotasuna itzalduta, gero eta okerrago.

ROSC aldizkariak azaltzen duenez, hiru parte ditu Dublingo Gobernuaren jokoak gaelikera «garbiki» ehortzeko:

1. Diru-aitezkiak aipatuz, moldiztegitik aterarazi ditu gaelikera prestatzen ari ziren liburu batzuk. Eta horrela gero «libururik ez dagoelako», ingelesez emango da irakaskintza.

2. Maisu eta maistrentzako Eskola Normaletan gaelikaren kontrako ideia-lana egiten da.

3. Ministerioko ordezkariak berak herriz herri ibiltzen dira, eta bertako irakasleei gaelikera alde batera uzteko eskatzen diete.

Gaelikera irakaskintza, horretara, gain behera doa sail guzietan: Lehenengo mailan:

1940	280 ikastola
1971	52

Bigarren mailan:

1940	100 lizeo
1971	20

Gaelikera mintzatzen DAKITEN (ez dugu «darabilten» esan, kontuz!) irlandarren kopuruak hauek dira:

1800	4.000.000 hiztun
1911	436.758
1921	280.000
	(Askatasun-Urtea)
1956	85.547

Zifra hauek ofizialak izanik, egia izkutatzen eta apaintzen dutela ez dago dudarik.

Gauzak oraindik ere harrigarriago dira. Dato ofizialek berek diotenez, 1961ean irakasleen % 96-ek dakite gaelikera! Eta egia da diploma bat bildurik dutena; guk hemen ingelesezko diploma bat izan dezakegun bezala... Ehuneko 96 hori sinetsiz gero, Gobernuak benetan gaelike-

ra irakastea nahi ez duela aitortu behar da.

Dublingo Gobernuak zuritu egin nahi du bere burua noski. Eta gaelikera-dunen kopurua, diplomaren arabera kondatzen du:

1936	666.601 lagun
1946	582.725

Halaz ere, beraz, zifra hauetan beretan ageri denez, diplomatuen itxura hori bera doa gain-behera.

Dublingo Gobernuak, hitz batez, ez du jokatu Londreskoak baino hobeki. Zergatik? Honetan ba dago zer pentsaturik. Eta ez zer pentsaturik bakarrik.

Kakoa gauza nabarmena iruditzen zait. Hizkuntzaren hedaketa txikia ez da aski: ez dira askoz ere zabalgago dinamarkerarena, islandierarena, albanierarena, eta beste mila. «Berandu hasi ziren», diote beste batzuek. Baina hau ere ez da egia; beranduago hasi bait ziren txekiarrrak, eta are beranduago juduak.

Irlanda Askatuko abertzaleen guraso abertzaleak, 1880an eta 1900-an, «leporaino» zeuden, «buruko iletaraino» zeuden; baina isildu egin ziren, «pazientzia» hartu zuten, eta... zurla joan ziren bere «leporaino»ko nazkak eta guzti. Orain berandu da. Orain Gobernu Askatua dute kontra.

Uzta bildu nahi duenak, garaiz erein behar du; berandu ereiteak eta ezertxo ere ez ereiteak ondorio berbera dakarte: uztarik eza.

Irlandatarrak «gerorako» utzi zuten hizkuntzaren soluzioa, lehentasuna beti besteri eman zitoten, irlandar postu gorenetan hizkuntza ez zekitenak onhartu zituzten, abertzale burruka eta hizkuntzaren aldeko burruka elkargandik berezi zituzten; eta, hitz batez, inglesa hartu zuten mintzabide bakartzat, eta gaelikera «taktikaz» behin eta berriaz baztertu. Geroko eta besteentzako utzi zuten gaelikaren arazoa. Eta hala gertatu da: gaelikera hildakoen arazo bihurtu da, betirako «beste» gelditu diren horientzako...

Gauza ezaguna da: bideek baldin egiten dute helburua. Bidea eta helburua elkarri datzeko. Dialektika gure artean horren modan egonik, hizkuntzaren etorkizunari buruz dialektika-lege horietan ondorio nabarmenak diren hauek nola ez diren maizago aztertzen, eta azterketaren arabera gero jokatzeko, ez da ulertzen. Zer ari gara? Askia komeria! Euskeraren etorkizuna GAUR jokatzeko da, ez bihar; AURTEN, ez geurtz.

Ballymun-en etsenplu hits hau euskaltzale gazteen gogoan nahi nuke itsatsi, ikaspide ezin argitsuagoko delako.

Gaurtxe dugu euskaldunok erdal-tzaleak apaltzeko behar hertsia. Gaurtxe, nik uste; ez bihar, ez inolaz ere etzi. Gaurtxe. Ala Ballymun daturik, hori ere baldin badator...

Euskaltzaleok elkarrekin erabaki behar dugun arazoa da, noski, gaurko hau; beste guziak bezala. Baina ba dirudi adar iharrak ebakitzeko parada heldu zaigula. Eta adar iharrak zein dira? Morroin-ustek. Euskaldunok gehiengoaren bilkuretan, eta areago «euskal» taldeetan eta organizazioetan; zuk dazkizun hitzak gogoratuz beste guziok erdal monolinguisma bortxatzen gaituzten horietan, EZ guzioko bat botatzeko garaia etorri da.

Bilbon eta Maulen, Leitzen eta Arrasaten, Ondarruan eta Hazparren, euskal arazoei buruzko bileretan oso bereziki, Ballymun-ik eza-gutu nahi ez badugu, gaurtxe da nik uste eguna, ZER GERTA ERE, eta NOR HASARRE ERE, «denboragaitze»-aren eta «edukazio-falta» horien gainetik, planto egiteko; eta interpreteak eskatuz ala bileratik hanka-eginez, euskerak GURE ARTEAN BEDEREN dituen eskubideak errespetarazteko.

Ez elizan bakarrik, anti-klerikalismo erraz bat egiteko. Ez dendetan eta barretan bakarrik. GEURE ARTEAN aurrenik, euskal ekintzetan bereziki, eta geure «borrokadeek» (?) gu euskeraz mintzatzen jasan gaitzaten.

Denona da azken hitza.

LARRESORO

EUSKAL MITOLOGIA

IGANDEA

Igandean burua bero, poltsa huts eta kupida sobera. Igandeko gutzia aldrebesenak kausa jakina du: egundadearen hasperena.

Igandea jaia jardun, eginbehar bilakatzen da. Igandea, eskizofrenia askoren jatorria da. Jakina denez eskizofrenia, nortasunaren bikoiztasunean datza; baina pertsona gaixoa, zeren eskizofrenia gaitza dugu, ez daki bere burua bikoizta denik. Klaroago izate arren, esanen dut eskizofrenia sozial hau, alienazio gisa bat dela.

Komunuki, Igandea festa denbora bezala hartu ohi izan dugu: baina zehazki, igandea aste-egunaren zilborra dugu. Astearen jatorri eta helburu. Igandea aste-egunaren osaketa da.

Igandearen «osaketa», alderdi honetan, nabari dugu bere funtsa: orobat eberdin da, zerbaiten ukazio larri eta desaitortua da. Hain zuzen ere igandea, aste-egun lantsu, alienatu eta neketsuaren ukazioa da.

Hamar eta hamabi orduz egunero lanean jarduten duan langilea ito bide da, aspertu bide. Eguneroko lan ezordaindu eta gutti preziazatzen, poderioan langileak ezin etsia du, igandean aurkitzen du bere pena eta desesperantzen sasea eta geriza. Langileria zapalduaren enplastorik gozoena eta sasi-osagileena igandea da.

Igandearen historiaren arduratzean, juduen «larunbateraino» atzeratu beharrean gara. Juduentzat, larunbata, instituzione erlijiosoa zen bati bat. Juduentzat larunbata ez zen gizonen eguna, Jainkoarena baizik. Haietaz ere, larunbataren funtsa egundadearen ezeztean zeutzan.

Gero, kristau zibilizazioaren zehar igandek, juduen larunbatak zituan karakteristika berak, bere egin zituan. Eta igandea «Jainkoaren eguna» izatea heldu zen. Gizonak eta haren eguneroko biziaz beste zen, zerbaiten eguna.

Nehork, seriosa denak behintzat, ez du ukatuko aintzina kristau pentsaeran, igandek zuan zentzune hura galdia edo galbide, behintzat, dela egungo geure gizarte agnostiko honetan. Igandek zuan nortasun erlijiosoa gaitzetsia dakusagu egun. «Jainkoaren eguna» zen hura, beste «zerbaiten eguna» bilakatu da.

Zentzune aldaketa honetan datza,

batik bat, egungo igande honen mitotik alderdia. Igande hitza, lehengo da; baina bere esangura aldatu da. Igandek adierazten zuen errealitate erlijiosoa, aldatua gertatu da eta instituzione hura, mito sozial izatera heldu da.

Gure igande hauek ez dute dogma orokor baten sostenguri. Igandea sekulartua dugu.

Igande pagano honen lehen bereizgarria, honi deritzat: Gure igandea historiaren ukazio da. Historia katea bat da, etenik ez duan jardun oso bat. Noski, historiari ba du bere pausajea eta atzeaurrera dabil (hots, diakronia-sinkronia, mugimendua dut gogoan). Baina, gaingiroki, so egiten ba deraukagu etenik bariko jarduna deritzagu historiari. Historia, zerbait osoa eta konstantea denez igandea historia horren etena bezalagertzen zaiku. Esan daiteke historia igandean pausatzen dela eta perpausa honetan ez gaituala bere presaz bultzatzen. Igandean, politika, ekonomia eta sozialgintzak stopaturik (gelditurik), arnasa hartzeko bezala «jai» egiten dute. Beraz, lehenik, igandea alienazio guztiez beste dugu. Gaitza ororen geriza gezurrezkoa.

Gainera, eta hau bigarren bereizgarria dugu, igandea oporraldi ezik seksoaldi dugu. Egun honetan mutlak «neskatan» egiten dute, eta neskek mutilekin gordeketa eta tentaketa. Jantzi apainen funtzioak, seksoaren ekinaldi hau nabarmendu baizik ez du egiten. Jendea igandean enamoratzen da eta aste-egunaz ezkondu. Egungo igandea, erlijioso kutsurik gutti badu ere, sagaratu da.

Ordea, igandea, lantegiko nekeen sariketa merkea ere ba dugu. Pentsa dezagun zer gerta daitekean, baldin iganderik ez balitz, eta langileak eguneroko explotazio bera jasan beharko balu, sasegurik gabe; zera... nagusien egunak konta halakoak izanen lirake. Matxinadaren indarrak eragileena, leporaino dagoenaren hasperena eta ezin etsia da. Igandea, langilearen karamelo garestia da. Astelehenean, lanera doan proletaria igandearen lilurak eraginik doa, edo behintzat gozaturik. Askoren ustean, igandea gizonaren «estatu naturala» da, berrezko arabera; hau da, igandea litzake zenbaitentzat bizi-modu nor-

mala. Sei eguneko lanketa akzidentala eta kasuala litzake, igandea ohizkoa izaki. Langileak sufritzen dituan humilazio, bidegabe, eta zampaketa asko «igandek» ordainduak dira. Langileria baten azken jomuga eta gutizia bakarria igandea den bitartean, bidegabe luke bere egoeraz jabetzea eta are guttiago jasaten duan zampaketa aurka matxinatzea. Hemen datza, nire aburuz, igandek duan alderdi politiko guztiz inportant eta nabarmena. Zozokeria deritzat igandeari apolitiko esatea; eta halaber, igandea, ikuspegi erlijioso soilaz ikusmiratzea.

Besterik, igandea sasegu edo oporraldi izan daiteke. Baina denok dakigu zenbatarainokoak diran astelehenetako resakak eta igande arratsko nekaldi larriak.

Denda den, klarki irakasten dauku iganderaren mitoak, euskal langileok dugun zenbait akats, bidegabe, pentsaera desagoki eta ardura oker. Historiaren funtsa langintza-aren saiaera bada, eta histori horren xedea lanaren birerosketa bada, aski dugu euskal langileok geure begirada motzaz. Zeren oso motza da sei egunetz neurtzen den begirada, eta are laburrago aste-beteko ziklo hertsia.

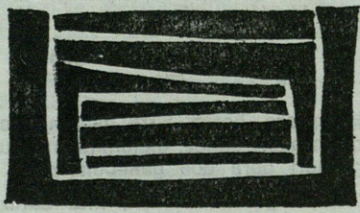
Euskal langileriak luzaroago fidatu beharko du bere geroaz; igandearen muga gertuegitik at, areago. Igande bat, eta bestearen lilura urriak historiaren katea luzea etentzen du, gure ardura dinamikoa nagituz. Histoariaren dialektikak muga hertsilagia du, aste-beteko saiaera.

Igandearen sagaratasuna kutsatuz gero jakinen dugu, geure egoeraren neurri luze eta zabala; eta halaber gure historiari dagozkion lorbidetako soluzione premiazkoak.

Finean, permiti zaidazu, irakurle, ene balizko amets bat hemen eskribatzea: Eguren batetan, astea jai bilakatu dugu, baina jai hura ez da Domeka izanen, ez. Aitzitik, aste-egun birrerosi bat izanen da hura. Geure histori berezko eta luze baten une ttipi bat. Egun, kondairak izutu egiten gaitu, baina kondaira ere bortxatu beharrezkoa dugu, gain-behera irauli beharrezkoa.

Luis Haranburu-Altuna

ZENBAit gaRA

BERRIAK

—Loyola eta Donostia Herri Irratiek, hilaren 15ean, ekin diote saio berri bati. Delako saio horri «Euskal Kulturaren bideetatik» deritza, eta sei urtetatik hamasei urte arteko ume eta gazteentzat burutua da. Bi sailetan banatuak, nork bere lanekin parte har dezan. Saio hau egunero da, asteleheneetik ostiralera bitartean, eta arratsaldeko zazpiretan. Entzuleak erne, eta langileak kemen.

—Hilaren 18an, Gasteizen, Bilbo, Donostia, Iruñe eta Gasteiz bertako gotzainak elkartu ziren. Biltzar honetan, apaizgaiei heziketa nola moldatu Vaticano Batzarren esanenen arabera aipatu omen zen.

—Garai onez sail honetan bertan berri eman genduenek, «Euskal Herria, maite izateko ezagutu» delako lemarrekin, muntatuak izan dira Bergaran zenbait eratako lehiaketak. Hots, argazki, pintura, dibujua, idazketa etab.

Hilaren 21ean, jai aldi bikain batez ospatu zen sariak ematea. Jai aldi horretan 155 hurrek parte hartu zuten, nork bere era eta gisara. Danetarik izan zen. Lehenik, 89 urte dituen Bonifazio Laskurain maisuaren zuzendaritzaren pean, txistulari taldearen saioa. Ondoren, Retolaza eta Alberdi neba arreba, trikitilariak. Geroago, Berasategi bertsolari anaiak, Josune Azpiazu eta Xabier Labayan ipuinlariak, Martin Azpiazu kantaria, eta Izaskun eta Itziar Murgizu bikotea, Xabier Juaristi gitarra jotzaile zela. Amaitu aurretik, «Dunixi» eta «Sakari» boxeolariak izan zuten elkarrekin egundainoko borroka aldia, eta azkenik, «Colegio de Maria» deritzan eskolako 80 neskatilek, «Izar eder» izeneko abestiarekin eman zioten bukaera, igande arratsaldean eta jendea gainezka zelarik, Bergarako pelota lekuan ikastolako hurrek eta besteak eskaini zuten jai aldi ederrari.

—Hilaren 22an, hasiak dira Ordizian, erdal eskoletan ari diren gazteentzat euskara ikastaro proposak. Ikastaro hauk bertako ikastolak eratuak dira.

—Hilaren 22an, ere, non nahi, Euskal Herri orotan, Santa Luzia, musikariaren eguna. Euskaldunak jatorriz du musika zaletasuna, eta Santa Luzia egunak berezko du goratzarrea Euskal Herriaren barrena.

—Egun berean, Donostian, «Forum Larramendi» delakoan, hasiak dira Gipuzkoako Antropologiari buruzko ihardunak. Guztiz hiru hitzaldi izan dira programatuak, hona hemen gaiak: 1. «Gipuzkoako herriaren lehen sustraiak». 2. «Gipuzkoaren Antropologia erak». 3. «Demografia arazoa Gipuzkoan barrena». Hizlari, Bartzelonako Unibersitateko irakasle den Jose Maria Basabe jauna.

—Baxenabarreko Donapaleun prestatuak dira euskara ikastaro batzuk. Ikasle gehienak kanpotarrak omen dira. Honetaz, Donapaleuko albistariak honako galdera triste hau egiten du: «Kanpotiarrendako balio gehiago ote du gure mintzairak guhaurrendako (guretzako) baino?».

—Erabaki berria dugu Gipuzkoako Diputazioak prestatu zuen Argazki Sariaketa. Kolorezkoen sailean, lehen saria Jose Luis Iturburuk irabazi du, «Arrantzale» izeneko argazkiak. Bigarren, «Zinta Dantza», Julian Garziarena, eta hirugarren «Bergarako Santo Kristoa», Julian Idigoras aurkeztutakoa.

Zuri beltzen artean, lehena «Zozo Dantza», Gonzalo Mz. de la Hidalga-rena, bigarren, «Barcos» Juan Artxandok aterata, eta hirugarren «Asueto», Iñaki Linazasororen. Azkenik, diapositiba eran, lehendabizi «Eder» izeneko argazkia, Manuel armonak moldaturik. Bigarren, «Goizean» Sabin Uriarterena, eta hirugarren «Beizama», Ignazio Ortega-rena.

Argazki sariaketa hauek gutierrez bi gauza eragin ditzakete. Bata eta lehena noski, argazkigintzarekiko zaletasuna. Bestea eta ondorio nabarmen bezala, euskal izenen giroa.

—Nafarroako Aurrezki Kutxaren arduraren pean moldatua da Zangotzan Haurren II Gabon Kanta Lehiaketa. Talde bakoitzak hiru kanta abestu beharko ditu. Bata, derrigorrezkoa, Austriako kanta bat omen da, gainontzeko biak ordea, nork bere aukeran. Euskal Herrian eta Nafarroan bertan ere, ez ote dugu horren era eta mailako kantarik? Austriaraino joan behar ote dugu kanta bila ere?

—Gasteizen, «Nora» izena jarri diote haur jaiak berri bati. Honako honekin hiru dira guk geuk ezagutzen ditugun «Nora» izeneko alabak. Bergaran eta Eibarren lehen, bi, eta orain Gasteizen bat. Horra hor hiru. Lehen ere esana duguenez, «Nora» Zangontzako Ama Birjina da.

—Azpeitian berriz, «Anatsan» albistariak dioenez, «Enekoiz» izena onartua izan omen da.

—«Jehoba Zaleak» izeneko protestante taldeak eskatu berri du Barakaldoko herrian eliza bat irakitzeko beharrezko baimena. Aspalditxoko arazoa dugu zoriarekin erlijiozko azkatasuna. Agian, gauza bat da esan eta beste egin.

—Claudio Sagarzazu olerkaria hil da Ondarrabian, 76 urte zituela. Euskal Herriko edozeinbat aldiak iragan sakabanatua utzi du bere lan ugari zenbait, «Satarka» izenordez izenpetuz. Bai eta bi liburu ere, alegia, «Txinpartak» (1922) eta «Intza begietan» (1957).

AIPAMENAK

—Elgoibarren, Euskaltzaindiko Idazkari den Juan San Martin jauna euskal poesiaz hitzaldi bat emateko zela eta, «conocido deportista» irakurri ahal izan dugu erdal egunkari batetan. Bagenekien bai San Martin jaunaren mendi zaletasunaren berri. Hala ere, poesiaz hizlari bezala azaltzen denean, ez ote lizateke aukerakoagoa besterik aipatzea? Gutienik euskaltzaina delarik gainera. Baina, agian, gehiegi eskatzea lizateke. Ba ote daki gure Euskal Herriko seme den erdal korresponsal zenbait euskal poesiaz zertxobait, edo-ta «Otsalar» nor daitekeenez. Ez eta urrik eman ere.

—Gure eguneroko lanari dago-kionez, makinatxo bat arropa eta jantzi erabili behar izaten dugu esku artean. Baina lehenagokoan eskutan geratu zitzaigun bat, honako esanaldi hau bait zekarren ezarria: «Iruñan egina naiz. Lasai eta apaiz zuretzat izango naiz. Oroitu non erosi nazun. Beti arkituko dezun nai dezun guztia, Eguillea Kapusay».

—Honaino arropa batetan aurkitutako txarteltxoaren aipamena. Aipamen soila. Ez genion hasiera batetan behintzat gainontzeko garrantzirik eman. Hala ere, esaera bat dago, «Erromaz mintzatu eta Aita Sandua agertu», eta halakoren bat gertatu zaigu guri ere.

Egun berean, «En el Pirineo Vasco. Paisajes, Costumbres, Curiosidades» izeneko liburuak irakurten ari ginela, bat batean bistara etorri zitzaigun arropa egilearen izena, «Kapusay» alegia. Guk geuk ez genekien, eta guk bezala gazte askok ere ez, «Kapusay» zer zenik eta zer zatekeenik ere.

Itxura denez, eta nagusiek zuzendutako gaituzte, kapusaya gure menderarte bizirik iraun duen euskal jantzi zaharrenetakoa dugu. Hiru puntako txano zabalote erako bat, bular eta bizkar aldean behehurtz jarraitzen duena, eta besapean, ezker eskuinetan, lokarriez lotzen dena. Batez ere, artzainek eta goi aldeko nekazariek erabiltzen zutena. zenbait idazle eta kondairagile mintzatu da jantzi honetaz. Bai lehenago, Larramendi, Gorosabel, Labayru etab., bai eta oraingo, Aranzadi, Angiozar, Estornes Lasa eta gehiagok ere.

—«Problema Linguistico». Donostiako egunkari batetan, «Begui-Belari» izenpeturik «Sintonia» deritzan saila irakurri ohi duen Gipuzkoako irakurleak badaki oraingoz zertaz hasiak garen. Gainontzekoak ez zaitzete ardura, horretarako gaudu gu hemen eta.

Begira, Azaroaren 14ean, ezagutzen ez dugun euskaldun batek «Begui-belari» jaunari idatzi zion, haserre eta «triste» samar, «Euskara gaur» izeneko liburuari buruz zenbait iritzi bakan emanek. Gure albistari ezezagun, 35 urtetan gurasoekin euskaraz mintzatu arren, ez omen da gaur egun gai aipatu dugun liburu hori irakurtzeko. Euskara ez den hizkuntza batez idatzia omen dago. Bera analfabetoa izan omen daitekeela, aitoritzen du, baiña horrelako liburuak ez omen dago amaren semeirik alfabetatuko denik. Gaurko «intelektualek», harrokeria huts batek eraginik, gure hizkuntza «maitea», Euzkera, hilgo omen dute, gainean INRI (?) delakoa jarriaz.

Gaur egun, zenbait guti ezik, euskaraz argitaratzen diren liburu gehienak ere «Euskara gaur» bezain irakur ezinak omen dira. Gero eta erdal hitz gehiago erabiltzen omen da. «Triste» benetan triste... —amaitzen du Euskal Herriko seme honek—. Ez ahal da ba tristea, bizi guztian euskaraz hitzein eta otoitz egin dugunok orain euskarak jakin eta ulertu ezinean aurkitzea?.

Hilaren 18an, «Begui-belari» jaunaren berriz mintzatu zitzaigun honetaz. Alegia, Eibarko A.M. izeneko batek erantzun bide zion kontrako iritzia emanaz. Hala ere, ez zuen delako erantzuna argitaratu, ez bait zen bere iritzi «argitaragarria», hitzez hitz esanaz, «terminos no publicables» eta gainera haserre eran idatzia.

Hona hemen ba irakurle, «Begui-belari» sailean agertutakoak. Hemendik aurrera gure sail honek-takoak.

Hilaren 18koa, irakurriez gero, ez genduen, egia esan, aztarrenetan luzatu izan beharrik A.M. delako eibartarra nor zitekeen jakiteko. Eibarko herria dirudienek baino txikiagoa duzu. Berehala lortu genduen harako erantzuna eta era berean euskaratu ere. Hona hemen itzulpena, gaztelaniazkoari ahalik eta lotuen, batere itzultzaile pres-tuak ez bagara ere.

«Donostiako Lur Editorialak argitaratutako Euskara gaur deritzan liburuak dela eta, harriturik irakurriak ditut zure horietako albistariaren baten bada ezpadako iritziak. Delako liburu hori nik neuk ere irakurria dudanez gero, eta ez dut horregatik ene burua jakintzatzat, ez nator bat, ez eta urrik eman ere, jaun horrek diotenekin. Dena den, bere esanak eta iritziak aztertu ondoren, honako hiru sailtako bate-tan sar genezakeen gure jaun ezezagun hori, alegia:

Analfabeto. Eta barkatu nere ausardi hau, nahiko garbi dio berek ere, baina ez du besterik esaten senide artean, gurasoekin, euskaraz mintzatu izan dela baizik, eta hizkuntza horretan egin ohi dituela bere otoitzak ere. Agian ez bide da oharitzen gure jaun hori, Gaztelari erdian jaitzeak eta eguerdian anjelusia errezatzeak ez diote-lan nekazari irakurtzeko gaitasunik ematen Horrez gainera, ontzat

ematen du bere alfabetatze eza (harro dagoela dirudi), edo-ta gutierrez etsi etsiz gainditu ezinezkoa deritza, eta hala ere, ez zaio besterik bururatu soziologiazko estu-dio bat irakurtzea baino. Zergatik ez da hasten Xabiertxo irakurten (35 urtetan astirik ez badu izan) eta besteok zer irakurri interesgarriagorik eduki dezagula utzi?

Irakurle. Tira... irakurle edo, etxean hiruzpalau titulu dituzten irakurle horietako bat. Zaletasunak eraginez baino, sentimentuzko arrazoiez baliatuz, edo-ta zer esanagatiz euskal liburu bat erosten duen irakurlea Behar bada, eta adibidez, «Marca» egunerokoaren irakurle amorratu bat baino gehiago aurkituko lizateke «Cuadernos para el Dialogo» irakurri ezinean. Ez da ez dena irakurten jakitea. Gaur-ek moldatu duen bezalako estudio bat-tek bere kondizionamenduak ditu.

Ohizko irakurle. Gaitua eta zertan ari dakiena. Era horretako kritika bat egiteko gauza dena. Honela bada (eta agian ez bada ere) seguru nago euskal aldiakari baten baten harpidedun izango dela, eta egungo euskalgintzaren berri jakingo duela. Beraz, ez dut inolaz ere ulertzen nola jo du Sintonia bezalako sail batera, ona delarik ez aukerakoena, beste asko aproposagorik dagoela gainera. Gure albistariak ez du bere jokaera honekin kritika positibua bat egin, alderantziz, gauzak nahasi bai-zik, ez dakit jakinezta edo... asmo gaitzoz.

Eta amaitzeko, erdaraz euskararen problemak konpondu nahia modaz pasata dago Larramendi eta Astarloa zerura igo zirenetik. Jaun ezezagun eta honegatik estimagarriago den hori elkarriketa batetara inbitatzen dut, berak nahia-go duen edozein euskal publikazio-tan elkarrekin harremanak izan ditzagun. Seguru nago zer esan eta zer eskaini asko duela. Baina, dena den, orain eta beti, gauza bat dago garbi, alegia, ekingizan dugula demostraziorik onena.

Irakurleak epai beza orain, idazki honetan «terminos no publicables» dagoenik. «Begui-belari»-ren irakurleei ez zitzailela gustatuko? Bai, izan daiteke. Baina horrek beste izen bat du. Bestalde, itxura denez, zenbait gauza aipatzeko gaztelania ez dela nahikoa entzuteak ere, belarriko mina sortzen du erdaraz idatzi ohi duten zenbait euskal idazleren artean.

«Begui-belari» jaunak haserre sumatzen du aipatutako lerro horietan. Ba dirudi, begiak eta belarriak ezezik, zudurra ere fina duela. Hala ere erabat moteldu bide zitzaion kontrako iritzia zenean.

Ez zaigu ez ezertxo ere gustatu «Begui-belari»-ren jokoa. Txarre-nean ere, erantzuna ez argitaratzea pentsatu zuenean, hobe zuen aipamenik nahiz iritzi pertsonalik ez ematea. Honela gauzak gehiago nahastatu ditu. Bere irakurleek ba dakite orain bi talde daudela. Alde batetik, «euzkerazaleak», euskaraz otoitz egiten dutenak, euskararen etorkizunaz arduratzen direnak, haserrikerik gabe elkarriketarako pres-tatzen direnak. Bestetik, mordoi-lo zaleak, euskarak izorratu nahi dutenak, estremistak, «terminos no publicables» delakoetan mintzatzen direnak, inon tokirik ez dutenak.

LIBURUAK

—Jaso dugu Aita Donostia (ez Donosti, Donosty, Jose Maria, beste bat da) zenaren musika lanak biltzen dituen sortako IXgarren, alea. «Larre gorriak» deritza azken ale honi. Aita Jorge Riezu-ren zuzendaritzaren pean, Nafarroako Lekarozen argitaratua.

Guztiz 52 kanta biltzen ditu ale honek. Amodiozkoak, sehaskakoak, umeenak, artzainenak etab. Batzuk oso ezagunak, alegia, «Ikusten du-zu», «Binbili bonbolo», «Uso xuria», «Elizatik kanbenturano» eta beste. Elissanburu, Oxobi, Aita Donostiarenak berarenak ere zenbait, baina batez ere, Nafarroan, Baztanen, beronek bildutako kanta herrikoiak.

Sorta polita Lekarozen prestatzen ari diren hau. Musika eta folklore zaleentzat ezezik, bai eta guraso eta euskaldun soilarentzat ere.

—Luis de Castresana idazle biltarrak «Vida y obra de Iparraguirre» deritzan bere azken liburu eskaini digu.

Itxura duenez baino laburragoa den liburu honek (360 orri ditu eta ehundaka bakarrik dira bibliografiari dagokionak) ez dio behar bada aipatzeko handirik eskainiko Arrillaga («Todo lo que se ha escrito sobre Iparraguirre») eta Salaberriaren («El último bardo») lanak ezagutzen dituen irakurleari. Dena den, azken hau baino zehatzago eta hedatuago da, eta, zer esanik ez, Arrillagarena baino askoz ere irakurterragoia.

Irakurle soilak garen aldetik, ez diogu, ez dizalokegu, nuts edo oker nabaririk aurkitzen, hala eta guztiz ere, «Gernikako Arbola» Iparragirre ala Altunarena den eztabaidetan, Manterolaren zita bat isildu egiten du, edo hobeto esan moztu egiten du, ez bait da zita osoarekin baliatzen. Honetaz bitara pentsa dezakegu, hots, Castresanak isildu egin du berak probatu nahi duen Iparragirren egiletasunaren aurkako zita, edo ez du 1878 urteko Manterolaren «Cancionero» ospetsua eskutan erabili.

Castresanak behin eta berriz, ehundaka aldiz, «bertsolari» deritza Urretxuako semeari. Diskutigarria lizateke deitua hori, eta agian, premia gabekoa ere. Hala ere, erdal irakurleok, zehatz mehatz bertsolari bat zer den ez dakien irakurleak, okerreko ritzi batez jabetuko delakoan gaudu liburu hau dela eta.

Bestalde, liburuaren barrena nahiko ondo agertzen zaigu Iparragirren pertsonaia, bai eta haren abertzaletasuna edo-ta euskaltzale-tasuna behinik behin. Pertsonaia berak eta bere euskal obra ugar-riak, aski merezgarri bihurtzen du-te liburu hau Euskal Herriko es-pektadore den Espainiako irakurle-goarentzat.

Liburuaren mamiaren balioaren at, egilea, Luis de Castresana noski, Espainiako «Premio Nacional de Literatura» mailako idazlea delarik, beldurrik gabe esan dezakegu, Euskal Literatura hauzokoen hainako maila kualitatibo batetan dugula.

VIDA Y OBRA DE IPARRAGUIRRE. Luis de Castresana. La Gran Enciclopedia Vasca. Bilbao, 1971.

ARGIA

Zuzendaria:

MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoko Kapubinkoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º. Burlada-Pamplona).

Donostia: Okendo, 22
Tel. 42.66.66

ARPIDA SARIA:

Berruan	250 pezeta
Korreo batasun-tako errietan	300 pezeta
Atzerrietako bes-te errietan	320 pezeta
Aldez	Aurrez gel-detu

Salmetan (ale bakoitza)	6 pezeta
-------------------------	----------

CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE PAMPLONA

SARASATE, 5

TELEFONO 224448

Onen ajeztzak erri auztan dituzu:

Tudela, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxapea, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensanche, Lerín, Otxagabia, Karkar, Olazagotti, Sertaguda, Abiltas, Milagro, Fitero, Kadrelta, Andosilla ta Noain-Berlain.

Agencias:

Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Etxarri-Aranaz, Chantrea, Roche-pea, Azagra, Enáriz, Marcilla, Isaba, Huarte-Araquil, Ensanche, Lerín, Ochagavía, Cárcar, Olazagutía, Sertaguda, Abiltas, Milagro, Fitero, Cadrelta, Andosilla y Noain-Berlain.

* ESAERA ZAHARRAK *

G-ez asten diranak

Galtzak ere salduko lituzke zurrut truke. (AN. Arruazu).

—oOo—
Gauetan parrandan; egunez lo-gure (G. Oñate).

—oOo—
Gariak, bere burue ebakiasten du. (G. Gaintza).
Noiz eldu (ondu), begira baitu jabea.

—oOo—
Gatzan diñe eztegu egiten. (G. Gaintza). Irabazi urria dutenena.

—oOo—
Gero dionak; bego, dio. (AN. Auza).

—oOo—
Gaban parrandanta, egunez logure, etzera maite ori, osasune-gure. (G. c.).

—oOo—
Gauetan parrandan
goizean lo-gure?
Uste baduk ere
ez nauk ire gure (G. Azkoitia).

—oOo—
Gazte edo zar,
beti Zumayar. G. Zumaya).

Gabea, motz (laburdi). Ezer ez daukana, esku-zabal ezin izan.

—oOo—
Gizonak gizona billatzen du. (AN. Larraun). Zintzoak zintzoakin nai du.

—oOo—
Gloriana egin du. Ta putrina egin du. (G. Andoain).
Lertzeko aña jan du, esateko.

—oOo—
Goseak dagonarentzat, arto otza ona. (AN. Basa-burua).

—oOo—
Goiz etzin,
berandu jeiki;
beranduago lanera,
berriz ere ezta faltako
ogi txikia mailera. (AN. Eraso).

—oOo—
Goiz jeiki, goiz gosetu:
Berandu jaiki, berandu gosetu. (AN. Ultzama).

—oOo—
Goza-mizkek galdue daukie. (AN. Madoz). Gozagarri geiegiz aurra gaxo.

—oOo—
Gu allaatzen geran guzik, badue ankan bat makurre. (AN. Betelu). Ez laguntzeko aitzekien bat badute, esateko.

—oOo—
—Gaur non intzen ogis? —Ogis iñon ez; artoz, txertxalen etxian. (AN. Ultzama).

—oOo—
Gaiztoz-gaizto; nekez arkituko da asto gaiztogorik. (AN. Baztan).

—oOo—
Gustoko, lekuan, aldapaik ez. (AN. Unanua).

—oOo—
Gabak begia beltz. Gabea beltzago. (G. Orea).

—oOo—
Gazta zarrai arra bezala, dario gezurra. (An. Leitza).

—oOo—
Gezurrek, ankak motzak. (AN. Areso). Gezurria, anka-makurre baiño lenago arrapatzen duk. (AN. Madoz).

—oOo—
—Gizon zuzena al da? —Bai; aurtzaren adarraren aldea. (AN. Areso).

—oOo—
Gorrontz ta Olano, biek ermano: Gorrontzen artzeka? bere burue galtzeko. (AN. Ultzama).

—oOo—
Gari ona kutxatik saltzen da. (AN. Unanua). Gauza ona, plazara gabe saltzen da; eta neskatx ona bere etxean billatzen.

—oOo—
Gabea, erdi mantenu. (AN. Lizarraga). Gabea, maiz gose.

Giltxaurrak urrunera beti beteak; ondora gan-ta batere. (AN. Baztan).

—oOo—
Gaur egin ditekera biako ez utzi. (AN. Araiz).
Edozein egiteko esaten da.

—oOo—
Gaiztoari bi belakin argi egin bear zaio. (AN. Araiz). Alakoakin kontu!

—oOo—
Gizon ederrak askotan
Ofizioa yokuan,
okasioa besterik ezta,
bera dabillen lekuan;
andreak ditu kulpa guziak

itzikan esandakoan. (AN. Areso).

—oOo—

Xinguli-mangulu:

Gure aurra nongo?

Ona bada, guretaiko;

Gaixtoa bada, kanporako

Tturrut! (AN. Ultzama).

Aurrari abesteko, Larrain-tzaren bildua.

—oOo—

Gaztearen burue, ariñe;

bañan burle egitea, gaizki egitea. (AN. Areso).

—oOo—

Gazteak seguro ta zarrak eskapoik ez. (AN. Araiz).

—oOo—

Goiz gorri, Arrats iturri. (AN. Araiz).

—oOo—

Garaiez dijoaz garaiek. (G. Zegama). Bizia igeska

dijoa, esateko.

—oOo—

Gizon taberna-zalea, etxe galytzalea. (AN. Areso ta Oskoz).

—oOo—

Gizetxarra plazan, ezagun da trazan. (AN. Ultzama).

—oOo—

Guk bear dugulaik, ubaldean eztuk urik. (AN. Esteribar).

Gu beartu ezkeror, itsasoa ere ez litzake urik izaen. (AN. Larraun).

—oOo—

Goseak dagonak, begia erne. (AN. Madoz).

—oOo—

Goiz jeki? Goiz gose.

Berandu jeki? loz ase. (AN. Osakar).

—oOo—

Billen; biar hillen,

etzi ehortziren,

etxidamun ahutziren. (Landarretxe), euskaltzainak

erakutsia).

—oOo—

Gaua bezain ilun (Elizalde Apaizak emana). (Lapurdi).

—oOo—

Gure etxeko andria nongo,

gure aidiak ango. (AN. Eugi).

—oOo—

Gatza suan bezala irakiten yarri da. (AN. Baztan).

Gatza surtan bota-ta bezala da. (AN. Baztan).

—oOo—

Gañak eman dizka neskamiari, ta ontsunak jan dizka. (G. Ondragon). Ate guziak zabalik utzi, ta guzia

ostu.

—oOo—

Goldaratz, asko jan-da lana latz. (AN. Larraun).

—oOo—

Goian zerue ta beian lurre. (AN. Uitz). Bear go-

rrian dagoanaz esana.

—oOo—

Goiz gorri: arratseko aize edo euri. (AN. Ezkurra).

Goiz gorri: aize edo euri. (AN. Baztan).

—oOo—

Goiz gorritsu: arrats ebitsu. (G. Tolosa).

—oOo—

Guardasol txikik, bi ezin estali. (AN. Labaien).

Txapel batekin bi buru ezin estali. (AN. Lizarraga).

—oOo—

Goikoak eta bekoak ibilli. (G. Ikaztegieta). Guziak

nasten ditunaz.

—oOo—

Gaur San Estebantxe: emetik aurrera lenaltxe. (G. Aretxabaleta).

—oOo—

Gogozko bidean nekerik ez... (AN. Gaintza). Atse-

gin zaigunerako beti prest, bezala.

—oOo—

Garaiek dijoaz garaiek. (G. Zegama). Azkar dijoaz

gure egunek, bezala).

—oOo—

Goseak dagoanarentzat ogi beltzik ezta. (AN. Madoz).

—oOo—

Goiz bazen, berandu bazen, garizuma negu zen. (AN. Irañeta).

—oOo—

Gauza bere denboran: arbi erria abenduan. (G. Astigarraga).

—oOo—

—Galtzak? —oiuegin zion dendariak. —Galtzak?

estutxo gerrian —esanik, zorduna zarra igesi joan zi-

tzaion.

Intza'r Damaso An.

Andima Ibinagabeitia saria

Poz aundiz jakin degu, Andima Ibinagabeitia saria aurtten, LUIS EGIA REZOLA, apaiz jaunak irabazi duala. Apaiza tolosarra eta Ameriketako mixiolari ibilli eta gero, gure artean berriro bizi dana.

Idazle jatorra zana bage-nekian bere iburuetatik, baiña oraingoan eldu zaio sari ederra, 1.000 dolarrekoa, bere NEURRIZTIA (Geometria) izeneko liburuagatik.

Sari orrez gainera, beste bat ere eskeini diote, 20.000

pezetakoa Benancio OTAEGI jaunari, beronen GIZA JAKINTZA (Antropologia) izeneko liburuagatik. Zorionak gure lagun onari, eta jarrai bide ortatik.

Euskal-Lanak sarituak izatea, euskeraren alde joko du. Sortu bidez beste onelako sarietarak, euskera irabazpide egiten badegu, izango da euskal-saillean langillerik asko; eta sariak aundiago ta guretzat obe.

Amillaitz

Sagartzazutar Klaudio eriotz-ekaitzak eraman digu (G. B.)

Amaika aldiz joan izan gera pozik Ondarrabi aldera, anga adiskide lejalekin biltzeko asmotan. Amaika aldiz sortu degu jatordu ondoren maai-ingururik gozoena, elkarren esan eta giroarekin.

Azkenengo asteazkenean, illak 24, ez zan orrelako joan pozgarrik izan guretzat. Bizi-legeak agintzen du gure gain ere, eta ala agertu giñan muga aldeko erri aretan, adiskide aundi baten azken-agurra ikus-tera.

Arratsaldeko zazpietan ziran illetak, eta eguraldia gure biotzetako naigabek eta egundoko elur-aizez mindua generaman. Ainbeste urtetan, euskal-olerkari bikain izandako laguna illa baitzan. Ain ezaguna bere izenorde «SATARKA»-z.

Euskal-arloan, nork ez du sarri irakurri, Sagartzazutar Klaudioaren lanen bat, naiz itz lauz, naiz itz neurtuz? Alde guzietan aipatua eta pozik irakurriak izan ziran beraren lanak. Euskerak aren biotzean aspalditik zeukan bere lekua.

Gogoan det oraindik, egun batean, nolako jatordua eta egonaldia egin nuan Klaudio berarekin eta onen illoba ta idazle dan Xabier argiarekin. Nik EGAN aldizkarian, nere leenengo bertso askatuak erakutsi-berri nituan eta Satarka oso arrituta zegoen, euskeraz alako neurri gabeko bertsoak ikusita. Artea gure olerkariak, beren neurri eta rimatan bakarrik jardunak baitziran. Nere bertso aldrebesak, bezar, arritzeak zituan gure adiskideak.

Egun oiek joan dira gure lagunarentzat. Gaiz luze baten ondoren, negu girorik zitalenean eraman du eriotzak Jaunaren etxera. Eta beste lagun askoren antzera, gure oroitzen bakarrik arkituko degu aren gizabidea.

Olerkari garbia eta erreza zan. Ez zuan arrokeriarik. Berak esan oi zuan beste bertso-erarik egiten ez zekiala berak. Barrugirca olerkiz beteak zeukan eta arek eraginda egiten zizkion bere olerkiak Uda-berri alaiari, Udazken-triturari, Txori abeslariari, «Maitea»-ri...

Ala joan zaigu, leengo euskal-olerkariaren tankerako azkenengo laguna. Gaur, besterik ditugu, Sarasola, Aresti ta beste erako olerkariok. Satarkak bere eskolako langille iraun du bere bizi guzian. Konta ezin ala lan zabaldu du euskal-egunkari eta aldizkarietan. Bi liburu, batez ere, ditu aipatzekoak: TXINPARTAK eta INTZA BEGIETAN. Elizan euskerazko meza. Bai kan-

Olerti-eguna Larrean

Urtero bezela, joan dan igandean billera ederra egin genduan Zornotza aldean, Karmeldarren LARRE-ko etxean, lagun zaarrok. Kristo Errege eguna eleizak, eta Euskal-Olerti-Eguna euskal-idazle talde batek. Aita Onaindia Xantik bere eten-gabeko irriparez artu gintuan guztiok.

Meza Nagusia amaiketan, Etxaniztar Nemesiok egunari ta jaiari zegokion aurtengo sarituen lanak eta izenak jakitera.

Argibide batzuk aurrez eskeini zizkigun Aita Onaindiak eta gero iriki ziran olerkariaren lanak zekazkiten eskutitzak. Ona emen sarituak.

A) LIRIKU-SAILLEAN.
Sari osoa, Zubikaraitar Agustin, ondarruar idazle jatorrak jaso du, «Egunkari illunetik» izeneko bere lanagatik.

Aipamenak, urrengo idazle aukerabaz zituzten:
Loidik, bere «Maitasun bideko lau malladi» izeneko lanagatik.

Aurre-Apraiztar Balendiñek bere «Izadiari adi» olerkiagatik.

Muniategitar Sabiñek, bere «Bizitzeko gogoz» izeneko olerkiagatik.

Aurre-Apraizek berriz, bere «Minbera dago aroa» izeneko olerkiagatik.

Solozabaldar P.'k, «Sabin» izeneko olerkiagatik.

Solozabalek berriro, bere «Mendir» izeneko olerkiagatik.

«Zeurea da» ta «Nor maite», Solozabal berarenak aukeratu.

Muniategitar Sabiñek, bere «Leio iriki zabalez» olerkiagatik.

Olabeagak, bere «Otoitz atalak» izeneko olerkiagatik.

BERTSO-SAILLEAN

Martin Ugarteren «Kupil Igorra» ta Loiditar Fabian apaizaren «Irrintzi naparra» izan dira sarituak.

Bazkal-ondoren, bigarren billera egiñaz, bukatu genduan gure txolarte gozoa. Eta urrengo urtean ere alkar ikusteko ustez, banatu giñan gero etxetara abiatuaz.

Etxaniztar Nemesio

ta goxoak erriak eta apaizak eskeini zizkitenak! Bildur nintzan euskera entzunda berriro piztuko ote zitzaigun zerraldo barruan.

Gero... eliz-atarian esku-trukea ezagun eta senideekin. Eguraldia geroago eta otzagoa eta miñagoa. Ta gure biotzak lañoa... Bat gutxiago!!! Aren «Maitearen eriotza».

«Giroaren beltza» eta beste burutapenak aidean...

Adiskide; emen ez zaitugu geiago ikusiko. Goian, zure aurretik joanak ongiatorria egin dizue onezkeri. Guk, biotzetan luzaro euki nai zaitugu. Bidean kazkabarra danborra jotzen.

Klaudio lagun zaarra, ikusi arte!!!

Etxaniztar Nemesio

BERTSOLARI-JAI BIKANA

AQUILINO IZAGIRRE «ZEPAI»

Zanaren Omenez

Abenduak, 5 1971

Goizeko, 11,30 tan

Donosti'ko Centro de Atracción y Turismo eta Tolosa'ko Centro de Iniciativas y Turismo deritzaienak antolatua

TOLOSA'KO IPARRAGUIRRE ANTZOKIAN

BERTSOLARIK

Uztapide, Xalbador, Lasarte, Arozamena, Matin,

Lazkao Txiki, Lizaso, Agirre, Lazkano,

Garmendia, Mitxelena eta Gorrotxategui

Gai eta neurri-emalle Iriondo'tar Joxe Mari dala

Oarra.—Bazkaria «Meson Idiaquez» dalako jatetxean izango da;

bertsolari guztiekin batean.

Bazkari-txartelak jatetxean bertan jaso litezke

YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

LIBURUAK

Seksu-ezibidea

SERGIO BIGATELLO

Itzultzaileak:

Juan Goikoetxea S.J.
Jesus Gaztañaga
Talde teknikoa

ETOR

ETOR liburu etxeak euskal liburu berri bat eman digu. Ez nolabehar. Liburu ona, liburu praktikoa, askok eta askok irakurri behar luketen liburua. Liburuaren izenak berak dionez, seksoaren hezibidea adieraztera ematen da. Itzultzaileek hitzaurre bat egin diote liburuari. Beste gauza askoren artean hau diote:

«Bizia... maitasuna... arremezkoa... Orre iru itz mami aundioak, gauza arrigarriak adierazten dituztenak. Irurak, elkarrekin guziz lotuak eta irurak elkarren osagarri. Bata bestea gabe motz eta erren gelditzen diranak, gaitzera».

Argi eta garbi jakin bear dituzunak, irakurle, zerana zerala; gazte orrek, zeure burua ezagutzeko eta ezitzeko; guraso zeran orrek, berriz, seme-alaberi eziera-bidean laguntzeko. Gauzak jakitea bakarrik naikoa ez dalarik ere, sakon eta garbiro ikasteak on aundia egingo ditu.

Giza-gorputzean ez dugu ezer txarra danik, gure gorputzak ez du ezer berez gaizto edo makur danik. Ba dakigu, ala ere, jaiotzari eta arremezkoari dagozkien zenbait gauza izkatatu egin zaizkigula, ixildu eta gorde; ba dakigu, zerbait «itsusia eta dabekatu» balitz bezela artu-erazi zaizkigula».

Ba dirudi gauza hauetan ez dagoen gauza itsusirik argi eta garbi esaten baitira esateko guztiak. Ordu zen! Garrantzirik haundienak dutenak xehe-xehe eman dizkigute. Zenbait atalen tituluak ematea aski dugu: zeluak, ormoiak, gizakumearen ernal apailua, emakumearena berebat. Jaiotzatik pubertarora. Neska-mutillaren arteko artu-emanak. Masturbazioa. Emalkuntza. Umaldia: iendretik umekira. Erditzea. Giza-seksuaren zenbait gaitz eta akats.

Horiek denak eta horrelako beste puntu sail haundi-haundi bat ukitzen da liburuan. Batere lotsarik gabe, ezertxo ere isildu gabe: argi eta garbi. Gauza hauetaz ustez eta zerbait genekienok hamaika gauza berri ikasi dugu liburu honetan. Foto ederrik ere ez da falta eta liburuaren paper ederrean eta xuhun-xuhun argitaraturik dago.

Hizkuntzaren aldetik zerbait esan beharrik balitz hauxe esan liteke: gipuzkoarrontzat oso argi idatzi edo itzuli dutela liburu. Eta egia esan, ez zen batere erraza. Guztiok dakigu, gauzaotan erabiltzen den lexikoa. Midikuen lexikoa. Asko eta asko hitz tekniko, dagoen dagoenean utzi dute, baina beste asko euskeraz eman digute. Hori dena ez baitago batere gaizki. Gure kunplimenduak merezi dituzte beraz itzultzaileek, bai eta ETOR liburu etxeak ere. Irakurleek berriz, oso mesedegarri izango dute liburu. Bai gazteek bai helduek eta bai zaharskileek ere. Batetik bestera bitsa dariotela dabilzan konferentzia emaleentzat ere, gisakoa. Guztiontzat, zerbait bakarrik ez asko duen liburu baina.

A-B

JOSTUNDEGIA

MODISTEGIA

UGARTE

Urbietan, 66

DONOSTIA

Baserraren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián

Banen baneko aziyak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Baserrí, lur-tresnak ta aber
Torelavega'ko Perira Joan
etorriak

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gaztelz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Alcantar, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Asteen iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Gerretara Gral. a Hernani - B. Ergobia - DONOSTIA

Telefonoak: 450313 eta 459723

Aptdo. 1381

ARTE

SISTIAGA PARISEN

Asko gauza ba du Parisek. Ba ditu Dorre Eiffel eta Eliseo Kanpoak; baiña oiek postaletan agertzen dira. Askoz gauza gehiago ere ta du. Gehienak, ordea, bixitari eta turistaren bideetatik at gelditzen dira. Auetako bat, Zine-museoa da. Mundu guztiak entzun ditu Louvre Museoa eta Gioconda. Ez dakit ikusi dituen; baiña Zine-museoa edo Zinemategia —ola zaio jeneralean—, ez-ezaguna da, eta ez da arritzekoa.

Museo au, diran guztietan aurretua delako. Gerora, onen antzera, nekota da. Eta aurrena, lehenik sortu ziren munduko beste urburuetan. Eta aurrena, segurki, bertara bildurik eta artxibaturik dauden filmek berdiñik ez dutelako munduan, ez askoz ez onez.

Zinea zerbait adierazteko bidea bada, liburutegi bat nahiz diskotegi bat euki behar ditudan bezelaxe euki behar dut filmotegi bat. Ori bere buruari esanaz asi zen Henry Langlois. Aurrena, partikular bezela asi zen eta gero estaduko muscolari bezela. Gizon oni eskerak ikus ditzake nornahik filma asko gaur, jaun ori izan ez balitz guretzat galduek zitezkenek. Or eskaintzen dizkigu Pariseko Zinemategi onek bere filmak, liburutegi nahiz museo batek bere obrak eskaintzen dizkigun bezelaxe; eta orrela, gure aurrekoekin artu-emanetan jartzen gera, zorra diegun eta ezagutu ez ditugun gure aurrekoekin. Or dauzkagu nahi baditugu ikasi. Ta guzia Parisko Zinemategiari zor diegu. Zinemategi ori, berriz, poeta bati zor zaio; Henry Langlois-i. Gizon sentzilloa eta giza-jatoriasunaz bete, benetako autoridadea zine gauzetan, munduko direktore guziek alatzat daukarena. Duela urte batzuk —ñiork ez ez daki zergatik—, Frantziako Gobernuak bere puestotik kendu nahi izan zuen. Reakzioa ez zen nolabehar izan direktoreen artean. Direktorerik sonatueneak, Rene Clair, Buñuel, Visconte, Cocey, onen-onen guziek, desafio egin zio-

ten Gobernuari beren pelikulak aterako zituztela Zinemategitik, baldin Henry Langlois andik kentzen bazuen. Direktoreek ez zuten inñolaz onartu ura bezalako gizon bat andik kentzea. Orre bada. Zine-museo ontantxe eman du bere pelikula J. A. Sistiaga Donostiako pintoreak. «Ere erara baleibu icik subua aruaren». Beste noizpait Zeruko Argiak aipatu izan du pelikula ori. Nik orain, pelikula eman ondolik Henry Langlois-ek eta Sistiagak izan zuten elkarriketaren berri eman nahi dizuet. Jendeak arrera ona egin ziola esaten, ez naiz asiko. Langlois-en iritzia eman nahi dut bakarrik pelikula ontaz, mundu guzian autoridade dan gizon onena, elkarriketaren testigu naizenez gero.

Henry Langlois-ek, zorion beroak eman zizkion Sistiagari pelikula-rengatik; baiña gero esan zion: iritxi zera. Mc. Laren-ek eta beste «Zu, ia inñor iritxi ez den mugaraino batzuek egin nahi izan dute zurearen antzeko zerbait; baiña ez dute lortu». Ontan, ni sartu nintzan tartean eta esplikia zezala eskatu nion bere iritzia, argi zezala, ta esan zidan: «Saiaketa asko izan dira, pelikulak zeluloidean pintatuaz egiteko. Segundo bakoitzean fotograma sail bat pasatzen da. Denek gaiaren lokera euki behar du-

te. Ori, Mc. Laren-ek esate baterako, zati berean fotograma morodo bat pintatuaz lortzen du. Zeluloidearen ariari segitzen diola esango genduke. Sistiagak, fotograma bakoitza bakoitz pintatzen du, elkarren arteko batasuna lortuaz. Exito izugarria da. Zuk —Sistiagari esaten dio— mugimentuaren teknika eta prozesoa menderatzea lortu duzu. Oso ondo egiña dago pelikula.

Ritmoa oso ongi emana dauka. Ba ditek entzun dituzun kritikekan norbait entzun izatea motxagoa egin behar zenduela pelikula. Moztea komeniko litzakeela eta montaje arinago bat egitea. Ez zazula ameti. Behar du pelikula orrek luzera ori. Ba ditek norbait musikari jarri behar zeniokeela esatea ere. Ez. Pelikula ondazteaz litzake».

Itzak, itz dira. Ta Langlois-en iritzi onek iduri luke gehiegizkoa, zerbaitetan enseaitzen asi den bati animo eman beharrez esandakoa; baiña ez da ori bakarrik. Urrena beste au esan zion gure Sistiagari: «Eskertuko nizuke, orijinalaren zati batzuk ekarriko bazenizkit. Bitrina bat egingo nuke guziekin museorako».

Itzak, itz dira; baiña ni fiatzen naiz Langlois-en itzetan. Ongi eza-gunak dira gizon onen sinzeridadea, ontasuna eta iritzi-askatasuna. Baiña itzak itz diraa, zer esan gizon onek Sistiagari orijinalak eskatzen dizkionean museon bitrina batean jartzeko? Orduan itzak aundi egiten dira, balio aundia artzen dute. «Ameriketako pelikula au, Jonas Meas-ek bakarrik eman dezake. Arte Modernoko Museoa bera, komertzializatuena dago. Zorionak. Exito aundi bat lortu duzu zure lehen saiaketan. Orain bigarrena egin behar duzu». Ta, Sistiagak: «Bai, azkeneko iruditik aita, lehen egindakorik batere berritu gabe».

ARANO

Aszensio Martiarena Margolariaren erakusketa

Gipuzkoako Arte-Elkarteak omenaldia eskeini dio donostiarrak margolari zan Aszensio Martiarena Las-kuraini. Margolari au Rikardo Baroja lagun zualarik, «ASOCIACION ARTISTICA GUIPUZCOANA» Elkar-tearen sortzaile izan zan. Artista au, ez zan ortan agortu. Ortik gorra lan egin zuan, beste gazte askori margolaritza erakusten. Artista eta Maixu izan zan onela.

Omenaldi au egiteko, agirian jarri da esandako Elkartek orren etxean maixu beronen 16 margo-lan.

«Euskal arrantzalea», Martiarenaren obra.

Martiarena margolariaren bizitza, saritan aberatsa izan zan. Oso saietua izan baitzan pintore bezela. Bere zaletasuna ez zan orretan bakarrik aalegindu. Irakasle bezela ere ordu aske eraman zuan beste gazte batzuei erakusten, leen esan degunez. Aurrena «Escuela de Artes y Oficios» etxean erakutsi zuan. Gerora, eskola arek «Escuela del Uru-mea» izena artu zigun. Andik, makiña bat ikasle on atera zan. Aien artean, olasagastitar Yosú, ain margolari ezaguna.

Ikasle oien lanak, ez dute tikitzen bat ere, Martiarena maixuaren lana.

Oso bestera izan da gertatua. Izan ere, Vazquez Diazek Bidasoan eta aren ikasle izan zan Martiarena onek, eragin aundia eman zioten arteari gure probintzian, gizaldi onen leenengo erdi-aldian.

Aiei eskerrak gure artean jaio ta indartu egin zan margolari-eskola eragillea. Orduko aideari zegokionez egin zuten alako pintura egiazkoa. Andik piztu zan gero aurrerapidezko eta benetako margolaritza.

Ekintza onek bere jarraipena iritxi du San Telmoko Arte-Elkartean. Arritzekoa da, pintore onen balioa eta lana ikusi ondoren, nola ez duten Gipuzkoako artisten ordezkari bezela agertu gure Martiarena, Madrillen oraintxe erakusten dan «Euskal Pinturaren 50 urte» izeneko erakusketan.

18 urte zitularik, Madrillen ikasi ta gero, Parisa joan zan bere ikasketak geitzera. Leenbizi, Chamiere Aundiarekin ikasten aalegindu zan. Ondoren Jean Paul Laurens-ekin, «impresionismo» izenez ezagutzen dan margo eskolan gaitu zan. An alkarrekin bizi ziran urte aietan Martiarenarekin Tellaetxeatar

Julian eta Arriarandar Paulo bizkaitar gazteak.

—oOo—

1904 garren urtean, 20 urte zitularik, Madrilgo Arte Ederretako Erakusketan, aipamena merezi izan zuan bere kuadro «Mercader Moro» izenekoak.

Euskal Errira itzuli zanean, 1911 garren urtean, Euskal Artisten Elkartea sortzen lagundu zien Bilbon, orduko beste artista ezagun batzuei. Urtebete geroago, berak irabazi zuan Donostian, «Artes y Oficiosko dibujo irakasletza. Orri eskerrak, Madrilgo «Bellas Artes» etxeko bazkide izendatu zuten.

Artan jarraitu zuan, irakasle eta pintore saillean eten gabe. 1916 garren urtean, Panamako Erakusketan irugarren domina irabazi zigun. 1921 garren urtean, Parisen, Bilbon eta Madrillen emakumeen argazki-erakusketan azaldu zan. Parisen berriro erakutsi zituan bere lanak, 1924 garren urtean Devambes etxean.

Urrengo urtean uera Yorko Huchinton Erakustokirako lan egin zuan. Gure gerrate garaian Parisa joan zan berriro. Andik etxeratu eta Donostian berritu zuan bere irakasle lana. 1950garren urtean Eguberri-tako Leiaketan, Omenezko saria eskuratu zuan. Ta azkenean Parisen, Ibaia izeneko Omen Saria eman zioten 1962 garren urtean.

Alako bizitzak, merezi zuen orain Artista Elkartean bere biltoki txikian eskeini dioten Omenaldia.

E'tar N.

pasai donibane

Azkeneko bolara hontan gripe gaitza guztiz sartua dugu Euskal Herrian zehar. Gure herrian ez dugu besterik entzuten: "nere etxean halakoa dago oheratu-ta; honelako familian denok etzanda arkitzen dira eta abar. Sendagi-leak eta farmaziak makina bat lan badute zorioneko gripe honekin! Guk ere "dastatu" dugu, zenbait egun etxeratu-ta egon galararik.

—oOo—

Donostiako Herri Irratiak, astelehenero eta asteazkeneko, arratsaldeko bederatzieta, euskal abestiak eskeintzen dizkigu entzuleek nahi dituztenak eskatuaz. Gure etxean, erdal telebista alde batera utzi-ta, euskal programa hau aditzen dugu atseginez. Baina, zoritxarrez, laster ez dugu izango entzuteko zoria... Zer dala-ta? Zenbait abesti galarazten, debekatzen ari direla. Lehenbizi, dakigunez, Pello eta Pantxoaren abestia izan zen ("Lepoan hartu eta segi aurrera"); ondoren Benito Lertxundiren hiru edo lau abesti, M. Etxegarai, Mikel Laboa, Urretxindorren "Aitoren Hizkuntza Zaharra"...

Herri Irratiko zuzendaritzak "Boga, Boga", "Soy de Santurce" eta era hontako abestiekien bete behar-ko dute euskal programa hau; baina, arestian, entzulerik gabe gedituko ziren dudarik gabe.

—oOo—

Itsas-Mendiko mendizaleen Elkartea edo Soziedadea haunditzen ari dira. Lehen leku haundi xamarra baldin bazen ere, orain ederrago eta zabalagoa gedituko zaigu egin duten berritzeaz. Bejondeizuela gazteok!!

—oOo—

Terranobako bakailotako lehen-dabiziko baporeak, abiatzen ari zaizkigu etxeruntz. Aurten, zoritxarrez, urri oso urri izan da bakailo arrantza eta hainbat eta hainbat familiak arrai hontatik bizi diralarik, guztiz kezkatzen gaitu egoera hau ikusiaz.

—oOo—

Aste batzuk dirala, euskerazko klaseak hasi dira. Lau irakasle prestatu dira euskera irakasteko. Bederatzi, hamar urteko neska-mutil mordoak biltzen da hoietako bi irakaslerekin eta hamasei urte-tik gorakoak, beste birekin. Aurre-ra bada gazteok, kemenik galdu gabe!

—oOo—

Luxiano Ollokiegiren emaztea den M. Karmen Saldisek, mutiko zoragarri bat izan du Eñaut izen euskaldunaz bataiatuaz. Zorionak!

Iñalurretak

zumaya

Euskalherri aurreko itxaso Kantauri zortzi zatietan puska zuten «Oil Company» deritzanak ikusmira edo aztertze sakonena egin ditzan ia susmoa dutenik nunbait azaltzen ote dan. Jakin degunez lan au gure erri aurrian asteko itxu-

retan omen dago. Asko pozuko gifaake. Eta emedikan asten diran arrazoiaren bat izango dutela dirudi.

—oOo—

Bapatian sartuak gera negu-neguan. Grippe dalako ori ez da beste gauzikan guztien aon. Auzokuak lagundu bearrean izandu diradenak ezagutzen ditugu. Ta ez bat edo beste bakarrik gañera. Izan ere etxeko danak gaxotu ezkerora jo eta nolatan konpondu?

Gure sendagille jaunek atseden gabeko lana dute. Ia lertu bearre-kua. Eskerrak langille bizkorak diranai. Bestela... Buka gabeko zirudian udara joanik dan ezkerora, al-daketak eskatzen dituan neurriak artu berrian gera.

—oOo—

Azaroaren 21-garren eguna oso alaya izan genduan. Amalau aurren batayua. Erdiak eta bi euskeraz eguerdiko meza barruan eta bestiak amaiketuan erderaz. Elizkizun oso ederra. Kanpotik etorritako asko agurtu genitun batez ere erritik kanporatuak dauden zumayarrak. Zorionak aurren gurasoei.

Egun berean bukaera eman zitzaion, gure Eliz Nagusian, Azaroko Bederatziurren ospetsuari. Zumayako elizkizunik aundiena izan oi da. Aurten ere izlari Aita Zublaga, jesuita ezauna, izan degu. Itzaldi bikañik entzuteko komenentzia izana degu beintzat.

Astelenian eman zitzaion Sortzez Garbiko bederatziruaren asiera.

—oOo—

«Hareatza» mututu zaigu. Orre-gatik nik ekin diot. Bere partez etorria naiz. Besterik ezta. Lau-bost idazle on badira gure errian. Baña alperkeriak jota daudela dirudi. Agertu orduko ikutatu. Lotsaturik? Ez dezute lotsatzeko arrazoirik. Gai palta? Zumayan ez al da ezer egiten? Ezer gertatzen? Ia danak parte artuta, txandakatu-ta, gure jaioterriaren utsune au betetzen degun.

Arrantzale

oñati

GABON-KANPAINA

Ikastola, Oñatz eta Oinatik beste ikastetxeak elkartua, Gabonetarako kanpaina txiki bat eratu da. Horra ze asmokin:

—Erregeei begira. Haurrel zer esan behar zaia?

—Beste herrietako ohiturak. Herri eta nazio askotan ospatzen da Errege edo antzeko egun bat. Baina egun ezberdinetan ospatzen da.

—Euskal-herrian ere ba dugu tradizio zahar bat zenbait; lekutan ospatzen da: Olentzero. Euskal herrian Gabon egunean ospatzen da.

—HAURREN JOSTAILUEI BEGIRA. Ondo asko dakigunez, Gabonak egun bikainak dira Telebisio eta propagandarendako. «Erosi hau, erosi bestea»... negozio hutsa. Gurasoak ez dakite askotan zer zaien egokien haurreri eta edozer gauza erosten dute. Ze jostailu diren egoki informat zeko hitzaldiren bat gertatuko da.

Dena kontuan hartzen badugu, Euskal herriari berea duen eguna eman behar zaio. Gauzak garbi, ez negozioez zikinduta. Geure tradizio bat dugularik, ez gaitezen kanpora joan bila.

HAURREN ALFABETATZEA

Orain arte egin diren alfabetatze ikastarotan, neska-mutilak bakarrik hartu dute parte. Baina ezin gara ankamotz geratu: gaurko haurrak biharko gazte eta gizon izango dira. Baina oraingo martxan, seguru egon, ez dute euskeraz egingo.

Lan horretarako talde bat gertatzen ari da. Txikiei erakusteak bide bereziak behar ditu: batez ere arinak eta atseginak izan behar dute: ipui, abesti, antzerkien bidez... Oraingo 10 urtetik gorakoentzat izango da. Gabon ondoren hasiko da. Izenak Oñatz-en edo ikastolan jasoko dira. Ahalegindu gaitezen propaganda egiten.

Tomasek

arrasate

LIBURU ETA DISKOEN AZOKA

Amaitu berria dankagu Durango azoka, asko dira beraz, mintzo diranak. Mondraoen egiteko asmoa aspalditik dago, orain dala urte batzuk ere egin zan, orain E.P.P.-ko examinetako orrietan jartzen duen "Jakintzak askatuko zaitu" lema bezala zuela.

Azoka hontan izango dugu aukera egun dagoen argitaldari guztiak ikusteko batzuk euskaraz bezte batzuk euskara morroi dutlarik.

Bi gauzatarako behintzat balioko du, "gure jakintza goratu" eta horrelako formulak alde batera utzita, gendeak euskaraz argitaratzen liburuetan ere giza mailak dagozela ikusteko eta dirurikez daukagunok sarri erosteko, ikusteko zer liburu erosi, aukera izango dugu.

Danok—eri zorionak asmo honegaitik, oraingoan konturatuko dira "Kanta-berri" baino gauza garrantzitsuagoak ba dagozela gure jakintzarentzat eta herriko guztiak egitea obeago dala.

Arrasatetar danok eman behar genuke azokan zehar bueltaxo labur bat eta ahal badugu liburu-aren bat erosi, euskarak behar gaitu eta behar du gure diru-laguntza.

SANTO TOMAS

Entzun dugu aurten jai hauek berpizteko asmoa dagoela eta asko dagozela gogo aundiarekin, gaztediaren laguntza osoa izango duzute antolatzaileek.

Itxaropenaz gaude egun honen zai, ikusiko dugu jai alai eta jatorrak osatzen ditugun. Honi, noski batekin erantzun bagenio zer poza!

Ba daukate Herriko-etxeak, Danok eta beste elkarteak landu leiken egun bikain bat (Azoka egun hauen inguruan izango da).

I.B.A.

donostia

ERIoTZA

Orain berriro Donostian il dan, Iturbe Telleriatar Begoñari (G. B.) eskeiñia.

Gazterik joan zera mundu onetarik, utsune aundia utzirik zureen artean.

Zeruan izango zera noski, eta andik konturatuko zer naigabea sortu dan au dala-ta, emendik alde egin dezulako.

Zure baitan esango dezu. Ain premiazkoa al nintzan nere ingurukoak zoriotsu izan zitezen?

Ziur egon zaitez ala zela, izan ere ederki nabarmendu da zure alde-egiteaz sortu dan zarratekoa.

Zu ziñan zure etxeko kanari-txori abeslaria.

Lore maitale ziñanez, lore eder bat biurtua zeunden; lili zuri ederra beti, eta zure udaberrian, arrosa irekitzen dan bezala zure biotza irekitzen ari ziñan amets gozo eta onuragarriak sortuaz zure inguruan, batez ere zure maitasuna agertuaz zuretzat betiko lagun izango zana aukeraturik.

Baiña amets zoragarri aiek nai baiña leenago galdu dira.

Arrijasa batek urte guztiko ondasunak une batean ondatzen dituan bezala, gaitz maltzur batek, iru egun barru, zure gorputz liraña arnasarik gabe utzirik lurpera eramandu, baiña il kutxan zeundelarik, aingeru baten antzera, zure nortasuna nabaritzen zan, ain osorik, bizirik bazeunden bezala.

Anoetan jai, Urnietan azi eta ezi, eta azkenik Donostian bizi izan zera.

Jostun pizkorra ziñan, leiala lagun urkoaz eta Jainko zalea benetan.

Zure ondoan bizi zirenak eta zurekin batean asmo bereziak egiten ari zenak diotenez, on aundia egiten zenduan zure inguruan, eta eredutzat arturik zeukaten zure bizitza.

Au munduaren egoera, batzuk jai besteak il, eta ori orrela dalarik eta denok iltzeko jaiak galarako gertatzen dira naigabe auek, baiña bakoitzak bere arazoak ditu, gain gaithekoak eta orregatik naigabez beterik daude zure senideak eta aaztu ezinik zure adiskideak.

Agur BEGOÑA, agur... betikotasunarte.

KORTARA

ZERUKO ARGIA BIZKAIKO ERRI AUETAN SALTZEN DA:

MARKINAN

M. Loli Agnaga,
Artibay, 24

SONDIKA-ASUA

E. Astarloa

LARRUSKAIN

Parrokia

GERNIKA

Ruiz Bustillo

ONDARROA

M. Zulalka

BILBAO

Librería Armendáriz

Dr. Arellano, 50

Librería Azkategui

Cinturera, 4

Librería Bilbaina

Plaza de los Mártires, 2

Librería Verdes

Correo, 7

GALBAKANO

J. Altuna

Urreta, 34

ABADIANO

J. F. Zubero

S. Prudenziolo, 7

ONDO BADABILL
Otsein DA

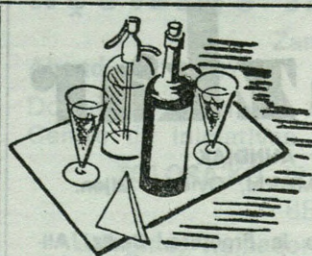

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago Donosti'ko txoko baten, bein ezagutzen dutenak zintzo takite aruntz joaten. Nai dan aukera ba-dezu beti jaten bezela edaten, oberik ezin arki ditek merke ta ondo ematen. Fermín Calbetón, 4

DONOSTIA

BAR ETA JATETXEA

Antonio

Norberaren aukeran jana.—Txuleta erreak, ezin obeak

Avda. Gral. Mola

Urrutizkiña: 64 16 31

ONDARRABIA — (Gipuzkoa)

elgoibar

Nundik begiratzan dan da guzia. Aspaldiko urte hauetan kooperatiba baten ari naiz lanean. Nere lagun euskaltzale batentzat, kooperatiba ez da (hobe esatea ez zen) langile arazoa meiora bide eta hamaika aldiz bota zidan arpegira, min emate alde "zuek kapitalistok".

Gaur oster, langile soil izate-tik urrundurik, S. A. baten aurren xamarreko enplegatua dugu eta langilearen gora-beherak baino gehiago aztertzen ditu goragokoe-nak edo giro horretan bizi da. Bai-na, orain ere, noizik behinka elkar ikusten dugunean, zapla botatzen digu "zuek kooperatibistok" zer-bait erru erantsi nahiez bezala. Lehen "kapitalista" botatzen zigu-nak orain "kooperatibista" deitzen digu. Lehen berak arrazoi, orain ere bai, nundik begiratzan dan da dana, baina guk zer esan?

—Etxeko-andreak haserre dira gure herrian. Lehen genduen azo-ka-plaza bota eta berria egiten ari zaizkigu. Berri honen lehen par-tea nahiko bizkorragoa zen bigar-ren partea baino, kaleko jentea-rentzat behinik-behin. Erdi buka-tuan ageri zaigu baina bukatu de-nik ez dugu entzuten eta hori en-tzun nahi, batez ere etxeko-andre-ek. Lehen zegoen azoka-plaza bota ondoren plaza-txikian nalabaiteko estalpeak jarri zituzten, azoka he-men egiteko, baina udaran bero eta neguan hotz dagoenez eta egun hauetako hotzak dirala-ta, emaku-meak marmarrean gaizki-esaka, ze-haro haserreturik. Baina noizko ote dugu berriaren amaiera, San Ato-netako bai?

—Euskerazko liburu berri baten arpedudun egin naiz. Euskerazko liburua danez, hartzaileak ere eus-kaldunak izan behar nahitanahiez. Liburua eskuan ekarri didate, es-kuan ordaindu, baina ordain agi-ria erderaz egina, erdaldunentza-koa. Zer demontretarako euskal li-buru baten ordain agiria erderaz? Urren-go liburuan erderazko ordain agiria azaltzen bazidaten, ez nuela ordainduko esan nien eta hala egingo det. Mutillak, beltza dek gure kontua!

Etxe-Pe-tarrek

zestua

ZINE FORUM

Joandako Azaroaren 12an, osti-ralean, hasiera eman zitzaion Zes-tuan "zine forum" jardunaldiak. «Ly-lah Clare»-n kondaira bota zen.

Igaz bezala aurtan ere, pozik ohar-tu gera, pelikula jokatu au-rretik egiten den aurkezpena eta ondorengo elkarriketa euskaraz zuzentzen dela. Zineari euskal ku-tsua ezartzeko bide egokia deri-tzat honi.

Egokiena, zalantzarik gabe, peli-gulak euskarara doblatzea litzake, baina ezin bestean, gure herri-tako «forum»-ak euskaraz egitea, ez da pauso makala izango.

Oraindik landu gabea duen sail honetan ere, sartu beharra dugu gure hizkuntza.

Urren-go saioa, Abenduaren 17an izango da. Erderaz «Morgan, caso clinico» deritzan pelikula ikusi ahal izango dugu, Jainkoak lagun. Beste herrian «forum» hauek euskaraz egiteko asmorik inork badu, etor bedi ilunabarreko 8 t'erdietan Eliz-—Ondo antzokira.

ELIZ-ONDO BERRIRO

Gure adiskide «Txigua»-k, berri zehatzak emanak ditu sail honetan-ke, Azaroaren 6an, Eliz-Ondo are-toan egin zen jaialditxoari buruz. Guretat ere, negargarria da han gertatua, baina negargarriagoa, zes-tuar batzuentzat hala ez izatea.

Aurpegian ageri zuten pozak adie-razi zigun hori.

Noren aurpegiak ziren ordea? Ixi-lean eta izenik gabeko horriak ikas-tolaren aurka zabaltzen dituztene-na; beren lan zatitzaile eta maku-rragatik leporaino eginda gauzka-tenena.

Ba da barrabas belarra Zestua-ko baratzean.

BEGI

andoaindik

Berri onak jarri nai genituzke bai-na ezin ipini, ez baitago.

Andoaingo gizartean oso ezagu-nak ziran bi gizaki il zaizkigu: On-darreta basetxeko Axintxio Ulanga, bat, eta Munia Inake bestea. Axin-txio nork ez zuen ezagutzen: An-doaindik Bilabonara zenbat joan etorri egin ote zuen bere gudi aundiarekin ta idi bikote harekin. Aida gorri! aida beltza! Bilabonako paper olara eraman zituan paper-—orre tonak zenbaturik baleude naiz multzuturik baleude a zer nolako munoa eginen litzakeen! Berau bizi zan basetxea bota zuten eta bero-nekin bateratsu joan zaigu Axin-txio! Orrelaxe dijoazkigu euskal ku-tsua zuten gizaki ta oiturak! Orre-laxe dijoazkigu euskal gizarteal Za-arrak, txarrak, baina berri oberik sortzen ez! Ta Axintxiorekin bate-ratsu Erroman il zaigu Inake Mu-nia, Andoainan apaiz egon zan Ino-zenzio Munitaren iloba: aspaldida-nik emendik urrunduta bizi baldin bazan ere bere gaztearoa emen ig-a-ro zuan ta berrogei ta amar urtez gorakoek gogoan izango dute: Tx-i-nan ta Japonen lekaime (Monja) lanean gogor ibili ondoren, oraindik gazte dala, il zaigu! Notre-Dame ikastetxean, Andoainan, egin zituan bere ikasketak ta osaba Inozentzio bezelaxe euskaldun ta euskal zale gogorra azaltzen zitzaigun. Baina oni ere beure garaia eldu zitzaion ta joan da. GOIAN BEUDE.

Ta «Leiza-tar Agustín» karrikan, argirik gabe zergatik daude? Erri-ko-etxeak dirurik ez badauka, ka-rrika honetan bizi direnek behar dan dirua osatuko dutela diote ta udaletxeko agintariek balmena lu-zatu zai daude. Bazkardoko zuzen bidean ere argi gelegi dago edo obeki esateko, geihegi, zegoen, ta orregatik orain bakandu egin dituz-te ta bere luze guztian daudenak, eskubiko beatzeekin zenbatu litezke.

Negua eldu zaigu eta bai ura ere: guk dakigun batek a zer nolako poza artu duan euria asteaz! Bai-na udara gainean dugula gogoan izan eta bai uraren beharra izanen dugula ere.

Ura dala bide ta herrian gertatu-riko egitazko ipuitxoia ipiniko dizeut beste batean: gaurkoz asko dugu.

TALDEKO BINGEN

tolosa

Hilaren 26-an, Iparraguirre Sa-loian batzar orokar bat eratu zan. Bertan parte hartuko zuten herri-ko eskola, ikastola eta kolejoetako haurren gurasoek. Hobeto esanda, eskola bakoitzeko guraso elkarteak, —Junta Local de Padres de Alu-mnos de Tolosa—, alegia.

Juan den uda ezkerotzik biltzen aritu dira, eta orain publikoki egi-nen dute herria jabetu daian behar bezala, zer arazo erabiliko dituzten eta zer problema zuzentzeko da-dukaten.

Orain arte bildutako elkarteak gutti gora behera hauk dira: Es-cuela Pablo Gorosabel, Escuelas Pias, Inmaculada Concepcion, Ika-stola Laskurain, Colegio Gain Berri eta Escuela de Trabajo.

Erakunde honen barruan, komi-sio batzuk izendatu dira bakoitza lan berezi batekin arduratuta noski, heziketaren gai bat harturik, eta horretan saia dedin.

Jakin dugunez irakaskintzaren gai-nean kolegio bakoitzak konpondu-ko ditu bere prolemak, baina itxu-ra, badira beste gai batzuek, ba-karka gaintzitzeko nahiko astunak, eta batez ere hoiek aztertzen jar-dunen dira.

Esku artean daduzkaten arazorik garrantzitsuenak hauk dira: Kirol lekuak, profesionalikiko irakaskintza, ballarak eskatzen duen malla egoki batean, Institutua etab.

Beraz asmo onak benetan eta guraso gehienak arduratuta joanen dira noski Iparraguirre saloira, ze-ren guzion prolema bait da ezpai-rik gabe.

Orain nik galdera bat egiten dut apur bat kezkatuta. Euskerak izan-go ahal du lekuri billera horre-tan? Ez dut esan nahi euskeraz mintzatuko diran ala ez, bait ba-dakit hori zaila dela oraingoz; bai-nan haurren heziketarako noski, esan nahi dut, ohar-tuko ahal diren inoiz Euskererrian bizi gerala eta euskara derrigorrezkoa degula he-rri izaten jarrai nahi badugu?

Badakit ere batzuek euskerazko ikastaldiak ematen dituztela, bai-nan, ez ahal legoke haur ttipiekin zer edo zer egiterik? ere ustetan apurka bederen, hau eskoletan hasi behar duzue egiten, gero mutiko-tzen diranerako mintzobikoak izan daitezten. Neurriak hartzen hasi be-harko zenduteke guttienez.

HONDAR

urnieta

BERRIAK

Opor alditxo baten ondoren Urriak 15, etxeratu nintzanean be-rrri bat jaso nuen. Ara emen be-rrri oni buruz izan genduen alka-rrizketa.

Aizu, Don Benantzio joanda. Nora? Bilbao aldera. Noiz etortzeko? Ez, betirako noski. Betirako? Zer bai? Ez dakigu. Ta, ez aldu agurrik egiñ? Bai, leengo igandean. Ta, zer esan du?

Gazte gaztetandik beti langille artean bizitzeko gogoarekin egon dala, asmo onek emanarazi diola pauso ori, apaizgintzarik utzi gabe langille artean bizi.

Ederki, ta erria? Besterenbat al dator?

Ez dakigu ezertxo.

Asi naiz galdezka bati ta bes-teari, danak erantzun berdiña, iñork ez dit eman argitasunik.

Gauzak orrela, neretzat oso zai-lla eta eziñezkoa da, gai au bear bezela neurtu ta sakontzen, izan ere, gizonak oso neurri desberdi-ñekoak gera gauzak bere lekuan jartzen; goratzen asten bagera, ze-ruraño jasoko ditugu, jesten asten bagera luperaño sartuko ditugu, iñor maxiatzeko iaioak, aterako di-tugu iñun diran trapu zar guztiak, erreza baita erorita dagoen zuai-tzetik ezpalak ateratzea...

Dana dala, errian moztade ede-rra utzi du. Erriak ain maite zuan apaiz jauna, gauetik goizera ezku-tatu da gure artetik.

Ez ote gera erritarrak errudun gertakizun onekiñ?

Bakoitzak erantzun beza.

Gizonak, ta apaiza gizona dan ezker eskubide osoa dauka alde ortatik bere erabakiak artzeko, bai-ña, apaiz bezela? Ez aldaukagu eliztarrak zer esanik? Langille ga-nako maitasunak bultza badio era-baki au artzera oso ondo dago, bai-ña emen ere langille geran ezker ba zegoan zer egiñik, gaur sekula baiño geiago.

Gai ontaz ez noa luzatzera, ez daukat eskubiderik iñor neurtzeko, bakar bakarrik opa diogu joan-dan maasti berrian fruitu ugari bil di-tzala.

Nai dezun arte Don Benantzio,

AGUR!!! OFIZINA BERRIA

Donostiko Aurrezki Kutxa Muni-zipala, ofizina berri bat irekitzeko asmotan da; San Juan kalean an-tolatzen ari dira. Ikusten danez erria goóraka dijoan bezela erre-ztasunak jarri nai ditu, jendeak begi onez ikusiko du, bere artue-manak bertan egiteko modua izan-go du-ta.

BASERRIA ERRE

Azaroaren 2an gaueko amarrak inguru Goiko-Inbutegi baserria erre da bertan bizi diran famili Joxe Manuel aita zaarra eta bere emaz-te, seme Felipe, onen emazte eta zazpi seme-alaba naigabetuta arki-tzendira. Nundik zierto ez dakite-la, suak goia beea joazi dio etxe-ari kalte izugarriak egiñaz. Fami-lia osorik atera da, gaitz erdi, bai-ña zerrama bat amaika umerekin, barruan zeuden tramankulu eta tresna guztiak auts biurtu dira. Ara or baserritarren suertea!!!

Orrenbeste lan etengabe uda ta negu, ote eta bero, gau ta egun, azkenean gauetik goizera su petral batek, sekula baiño bearrago.

Erri ontako baserritarrak ba du-te Elkarte bat oker auker gerta-tzen zaizketenerako, Elkarte ontan eun da amabost (115) bazkide edo sozio daude, erabakia artuta dau-kate, kaltearen konformidadean di-rutza edo kapital bat osatzeko, ba-koitzak orrenbesteko bana emanaz.

Ba dakigu egunetik egunera di-ruak gutxiago balio duala eta geie-netan izentatutako dirutza ori mo-txa gelditzen dala egindako kal-teak ordaintzeko, izan-ere etxe be-rrri bat egin eta bere barrenak be-tetzea ez da txantxetako lana. Pen-tsatzan degu, ortaz galfiera lagun-tzalleak izango dirala, bai erri al-detik, bai baserriari laguntzeko dauden alderdietatik, danen artean ia leenbaileen ikusten degun Goi-ko-Inbutegi baserri berria eginda ta bertako familia tellatupe baten azpian penak aaztuta.

O. M.

zumaia

Zumalako berriak ez da azaltzen Zeruko Argian. Tristeia benetan eus-

kal asteroko bat eduki eta inor ez egotea idatziko duanik. Zumaia al-fabetoan bezala, honetan ere aiz-kena izan behar ote du?

Ba dira ni baino askoz ikasia-goak eta trebeagoak bainan ixilik. Zer egiten dute gure artean ditu-gun hainbat euskal idazlek? Ba da-kit lanpetuak daudela gehienak, bai-nan, nik galdera bat egiten diet; nor ez dago? Baita ere ba dira ar-tistak diranak besten lanak eta ekintzak kritikatzan. Hau on bila-tzen det positibua danean, edo be-ren iritzia aurrez-aurre ematen du-tenean. Okerrago ikusten det bes-teren buruak berotu, hauk baino jakinago diralak, eta norbera ixi-lean gelditu.

Zer gure gazte intelektualek? Haei berriz bi edo hiru liburu ira-kurri ordurako iruditzen zaie mun-dua bere eskutan dutela. Baita ere bere hala, beste askoren antzera, hasten dira kritikatzan. Esperientzi falta. Ez dakite beti azken hitza berak duala.

Barkatu, ni ere bi lerro idatzi ordurako hasi naiz danekin sartzen ta. Ez, apaizak eta lekaimeak falta dira.

Ni berriz, langile soil eta ezjakin bat izanik, familia mantentzeko or-du asko lan egin beharra dut. Lan-pean eta jakintza arlotearen pean, ezer gutxi eman dezaket.

Baina nere eskaxian ahalegindu-ko naiz nere lantxoak egiten eta Zumalako berriak gure astekari ho-netara bialtzen.

OLARRU

ECHABE

ETXABE'REN Mueble - Etxea

Fuero'en Enparantza

Urrutizkiñak: 84 10 78 84 11 24

ZARAUTZ

aristegui hermanos

ZORUAK ETA ESTALKIAK, PERSIANAK, ATEAK, ETA ABAR. GARBITOKI ETA ITURKINTZA GAIK.

ERAKUSTOKIA: FUENTERRABIA, 19 - URRUT. 411439 DONOSTIA

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE - TXUKUNKETARAKOAK

URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkiñak: Etxekoa 65 19 60 Landolakoa 65 19 33

URRETXUA

Urrutizkiñak: Landolakoa 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

PILOTARI ZAHARRAK

Simonen semea Madrilen, 1821

Pilota-jokua zaharra dala munduan, guziok dakigun gauza da. Baita ere gure Euskal Herri honetan aspaldidanik ezagutua dela. Noiz eta nundik sartu zitzaigun ordea ez dakigu, paper zaharrek ez bait digute argi handirik ematen horri buruz. Kolore askotako iritzi eta hipotesiak azaldu zaizkigu bizkitartean.

Ba dira euskaldun asko, pilota-jokua Euskal Herrian sortu zala, euskaldunek asmatua, uste dutenak; beste zenbaitek diote Kastilatik hartua dugula, edo... J. M. Salaverria idazle zanak hala uste zuen behintzak, joku hortan erabiltzen diran hitzak erderazkoak dirala-ta, eta ez dira gutxi hark bezala pentsatzen dutenak. Egia da, bai, Frantziako matxinada Handiaz batera hasi zirela euskaldun pilotarien izenak "munduko plazara jalgitzen", eta ez lehengo. Esan nahi du honek euskal pilotaririk lehen izan ez zala? Ez horixe; bai ordea haien izenak eta haiek jokatuak partiduen entzutea gure belarrietara heldu ez dirala, bat edo beste izan-ezik, aldi ilun hartan argi-errainu ahul bat ematen digutenak, gau beltz batean ipurtargiak antzo. Ipurtargi horietaz mintzatzeko gogoia dut urregoe batean.

Kondairak aipatzen digun lehengo pilotari famatua, Aldudeko Perkain jokalaririk handia da. Nik berriz beste pilotari entzute handiko bat hartuko dut mintzagai artikululu hortan: Arraiozko Bautista nafar pilotaria alegia, Simon Arraiozko, haren aitak, ere, fama handia bildu zuen Perkainen egunean. Ba zan norbait Simon hori, eta horregatik eman zioten haren semea, lehen eta gero, "Simonen semea"ren izena.

Aita ona bazan, semea hobea. Edozein joku-moldetan zan maisu, laxoan zala, errebotean zala, pasaka zala... eta hala "Pilota joku guzitan errege" jotzen zuten haren herritarrek. Pilotaria zan aldetik akatsik ez bazuen, gizona zan aldetik bestelakoa zan oso. Kasko txarreko, grina gaixtoak gizea, diru-zale, kasketatsu, gizea-gerik ezagutzen ez zuena; hitz batez esateko: prestueza. Makiña bat atsekabe eman zion bere aitari. Hona hemen haren maltzurkerietarik ale bat: partidaren bat jokatzan zuenean aita aurrean zegoelarik, halako batean aitari urreratu eta "Aita, bi ontzako urte emadazkitzu, edo ta bestela partida galduko dut" esan ohi zion. Aitak ezetz; Bautista orduan kintzeak galtzen hasten zan bata bestearen ondore, partida osoa ere arrikuian jartzera. Aitak amor-emanez gero, hara zihoan gure baztandarra, zekien bezala jokatu eta begi klisk batean partida irabazten zuen. Behinola berriz, makur jo zion kukuak Bautistari eta... bainan hau beste egun baterako ipuina dugu.

Urte haietan Fernando VII genduen errege ("El deseado" izatetik "El Indeseable" izatera jadanik pasatua) 1821 gn. urtea zan, hau da "Trienio constitucional" deitzen dugun bolada hartako lehengoa. Fernandoren aginduz Madrila joan zan Bautista, beste zazpi pilotarirekin, laxoan jokatzera haren aintzinean. Beste zazpietako bat "Mitxiko" omen zan, Isidro Indart-en seme ospetsua. Errefera (erretoa) Bautistak zuen eta honela esan zion behin lagunari: "Hiru sake airetik erreferatuko ditiat segidan: lehengoa, erregeren eskuinetik pasako duk, bigarrena erregeraren ezkeretik, hirugarrena bien arte-tik...". Esan eta egin, 20 gn. kuadro-tik, eta eskularru motz-motz batekin! Etzala Bautistak pilotarekin egin ez zezakeenik, egia da bai; baina, pasadizua bera ere egia ote? Urtxalek hala kontatu zion Peña y Goñiri; ta honek guri, aditu bezala, "relata refero" eta eskuak garbitzen dituela. Orobat guk ere.

Fernandok ez omen zuen txar-tzat hartu Arraiozko semearen egintza nabarmen hura; aitzitik, sariztatu nahian "ea zer mesede nahi zuen" galdetu zion; Bautistak "Cabo de Guardas" (aldi hartako karabineroak) izan nahi zuela-ta Erregeak zalantzarik gabe haren desioa bete egin zuen.

Ba da beste kontakera bat, partida hortako gora-beherak bestela

azaltzen dizkiguna. Bizarren hau ez da hura bezain ezaguna, baina ba du, nere uestez, egi-antza handiagoa. Hona hemen:

Esandako urte berean izan omen zuen Fernandok kapritxo bat (ez zan lehenbizikoa izango...) pilota-partida bat laxoan (edo luzean) Madrilen bertan ikustekoa, erre-nuko zortzi jokalaririk hoberenen artean: lau valencia-tar eta lau euskaldun. Eta egin zion mandatuak bere "Guardia Real"eko gipuzkoar markes bati, prestamenak egin zitzen. Lehiatu zan hau Bakaldunari plazer egiteagatik, egin zituen behar ziran pausoak eta laster asko etorrerazi zituen Madrila erre-sumako pilotaririk bikainenak; haien artean Arraiozko Bautista kasketatsua, pilotari guzien erregea. Bi errege aurrez-aurre...

Dana zegoen gerturik; eta horra, partidaren aurregunean, euskaldunetarik bat gaixotzen dala supituki, oheratu beharreko. Joaten zaizkio beste hirurak markesari berri samina ematera. Eta markesak: "Ez estutu mutillak, esaten die, nerau jokalaririk dextentea nauzeu ta erregek baimena ematezkerok gaixoaren utsunea betetzen saiatuko naiz ahalik ongiena". Erregeak aisa eman zion baimena.

Pelota-lekua eder-eder zegoen. Hango jendetza! Mota guzitako zaldunak, zahar eta gazte, andere apañak eta damatxo panpoxak, kortetar handizkiak oro, halako partida ikusteko irrikitzen. Egon-leku berezi batean, Errege-erregiñak. Eta jokalarien artean euskaldun markesa, pilotariz jantzita, txapela buruan eta eskularrua esku-an.

Sakea valencia-tarrei tokatu zitzaion. Orduan markesak esaten dio Bautistari, euskaraz noski: "Adi zak Bautista, atzean jar hadi, sake luzea ditek hauek eta". Hala egin zuen lagunak; ez behar haina halere, eta lehengo erretoa galdut zuen. "Esan diat ba —birresan zion markesak— sake luzea dutela hauek... kontuz ibi!!"

Partida benetan gogorra, latza, bizi-atakatua. Gogo onetik aritu ziran guziak, tematsu, nekegaitz eta trebe. Kintze luze ikusgarri asko ikusi ziran, eta txaloen zaratia alde guzietatik aditzen zan. Euskaldunak nausitu ziran azkenik, bainan ez aisez-aise, danak elkarren betekoak bait ziran. Erregea

pozik gelditu zala esaten digu kontakera, baina Bautistaren harako egin hartaz, hitzik ere ez. Gertatu omen zan halere xelebrekeria bat: kintze bihurri batean han zebillen gure markes jatorra, paso-marraitik hurbil jo ta ke, bere aurreko kontrarioa ezin menderatuz, pilotak setatsuan. Halako batez valenciatarrak igorritako pilota zital bati uts egin zion, eta, odola beroturik, txapelari heldu ta salto handi bat eginik, "Kaka!" oju egin zuen amorratuta. Partida bukatu eta han dijoakio aitorren semea erregeri, barkamena eske. "Ba daki, Jauna, odola berotu-eta... Euskal Herrian holako ohitura dugu...". Bainan Fernandok esan zion farrez: "Ez duzu barkatzeko eskatu beharrik, gizona... grazi handia egin dit-eta!"

Ohoratu ere egin zuen markesa, ez dakit nungo ta nolako "enkomienda" bat emanek. Geroztikan, "Kk-ren Enkomendadun markes" ezizena ezarri zioten.

Ez dut jakin ahal izan nungoa ote zan markes giputz hura. Zarautarra, behar bada, udara guzietan Zarautzerako joera bait zuen, eta bertan, pilota-jokuarik ematen zan gogotik, denbora pasa.

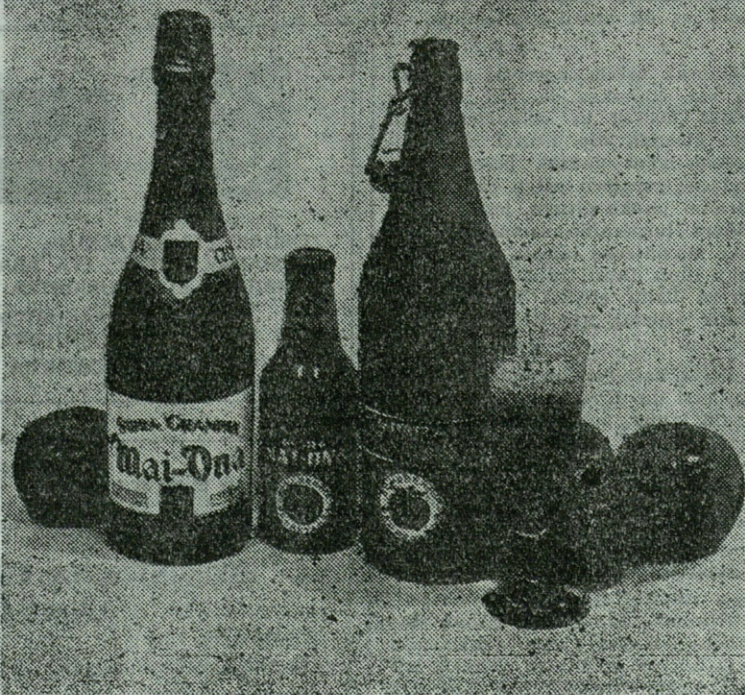
Eta Bautistaz, zer? Lehengo kontakera astakeria hura egin ez arren, ba dirudi izan zuela berak ere bere saritxo, erregeak eman bait zion enplegu bat, Irungo "Alcaldia de Sacas" izeneko bulegoan. Elgarren antza dute puntu hortan bi kontakera horiek. Karabinero izan ala "Alcaldia de Sacas"ko gizona izan, hortxe-hortxe. Bautista diruzaleak ez omen zuen ohorerik billatzen, dirua biltzeko aukera ona baino...

Ba dakigu ordea, "Sacas" delako alkatezta horretarako gizonak, alkatea eta lagunak alegia, Prohintiak izendatzen zituela, eta hau aspaldi-aspaldidanik. Erregeek ez zuten esku-sartzerik arazo hortan. Baina, esana dugu, 1821 urtean zan, Konstituziozko aldiari, gure fueroak ankapeturik zeudenekoan beraz; eta hala ez litzake esku-sartze hartan zer arritzekorik.

Eta zuk irakurlea, zer derizkiezu bi kontakera hoiei? Biatarik, zein jotzen duzu sinisgarriena? Nere aldetik behintzat ba dut nere iritzia. Italianoz adiraziko dizut: "Se non è vero è ben trovato".

R. Bozas-Urrutia

MAI-ONA

SAGARDOA

IZKIRIMIRIAK

«OGETABOST MINUTU ERREZETAN»...

Beñola, aurreragoko «izkirimirian» aipatu izan dedan «Naxario» ori, beste Mondragoetar bat eta irurok elkarrekin bakaltzen ari giñan. Ezin nezaizueke gure bazkal bitarteko erausi (izketa) atsegiña bete-betean eman, baiña bai zati bat edo beste...

(Orain «Naxario» ari zaigu izketan...)

«Ba gerra denboran «Mundrua-n» gauzak txarto jarri ziranien Bilbo-ra alde ein bier (bear) izan naixoan neure kittarrie aldiñ nerioela (musika-zale porrokatua zan)... Gero, «tropok» baetozela ta an be gauzak estutu ziranien Frantziera pasau gintoan al zan «moruen», ni neure «kittarriorregaz» beti letz... Bai... Frantzien politto «manejetan» nintzoan... Juaten nintzoan tabernaren batera ta beti «agerketan» zuan «tiporen» bat eta esaten justien... «E, mesie... bulebú toqué la guitarré sibuplé?... «Uj mesié!... erantzuten naixoan nik (Frantse be politto ikasi naixoan... bieko! (bearko!)... eta beti jausten zuan zerbañt... urdantzakixe ogi bittartien (urdaiazpikoa) «zerbezaz» edo... Bai, nik frantsez ikasi bier izan naxoan, baiña baitte ango «kamareueruk» be niri urdantzakixe zelan egabitte gustetan jatan... Ola, agiñ artien zerbañt baerabixela igerteko moruen ez'takik?... Eta orrelaxe «gerautsan»...

Ordurako «Naxario» lantegitik erretiroa artu eta senitarteko baserri batean zegoen arrotz (apopillo). Puntu ontara eldu giñanean galdetzen dio gure irugarren bazkal-lagunak...

«Da? (eta?)... baserrixen ondo «artuten» aue?»...

«Naxario»k agiñartean (1) «erabixena» («igerteko morukue» alajaiñetan) akar-azkar trabatik kendu, ardo txurru bat artu, ezpanak kurioxo-kurioxo txukatu (egiten uan keñu bazkoitzari «teatro»rik asko ezarriaz «Mundrua»tarroi gustatzen zaigunez) eta gero erantzuten dio bestearen aldera gerria malgutuz (makurtuaz), gauzeari oraindik ere «teatro» pixka bat geiago ezartzeagatik...

Bai... ederto!... oso ederto!... Pentsau baiño ez'taukak... «OGETABOST MINUTU EITTEN JITTUAGU «ERREZETAN» ETA BOST MINUTU JATEN»...

«KITARRA BATEN AZKEN-FIN GEIXTOA»...

Garai bateko «Mundrua»tarren izakera zakarra erakuste aldera dakart «Naxario»ren beste izkirimiria au.

«Naxario» musika-zale erimua zanez, bein bere lagun batzuk konziertu bat eratu zioten taberna batean, baiña ez benetan, azpijokuz beste lagun batzuekin elkar artuta «Naxario»ri aserretu eragite aldera baiño...

Ekin zion «Naxario»k bere konziertuorri federik onenaz, eta ontan nun sartzen diran tabernan lau lagun eta asten diran «mus»ean, konziertoa aurrera ta zarata aundiagotan...

Noizik bein «konziertu-zaleek» begirakune zorrotzez «ixxx... ixxx...» egiten zieten jokalaririk zaratsueri, «zein-da» oso molestatu bait-leuden...

Ontan «beroketan» zaio «Naxario»ri, itzik egin gabe jeiki, joan aurrenengo arrapatu zuan «mus» larialengana, jaso kittarra bera zan bestean, «danba!» «ja» buruan, eta an irten zan tabernatik kittarririk gabe, beronen zuraje maxkal ta ari guziok etenda kittarriorri besteari «dxau!!» buruan behera sartu ta kokote ta okotzepean katigu utzia...

Ori «Mozart» eta «Schubert» zale batek...

TXOMIN

ALDAKETA LE

Ondorengo zenbaki errezkada izkiz aldatu

2 6 5 1 4 5 3 2

ta «Batzordeetan artutako erabakiak idazten dituan» arkituko dezu.

Ordez, beste era ontara eraltzen ba'dituzu

1 2 3 2 4 5 6 5

«Txirrita bertsolariak bere bertsoetan erruz oi zituana» diotzu.

AGERPENA:

IDAZKARI-ZIRIKADA

FAGOR

Eraria epela dagoia?

FAGOR'ek

oztuko du berela

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERREENTERI

Kontu emen!

Euki gogoan!

Adiskide ta etxekojaunok!

Zuen enmasteentzako esku-erakutsirik onnea. Zuen sukalderako apaingarri

Eltze azkarra. Asadora-Freidora RADAR. Erro ta prejitzeko aukerakoa SUPERCACEROLA A PRESION «RADAR»

Juegos Españoles y Juego Cubierto «RADAR»

LANTEGIA-INDUSTRIAS RADAR

BOKORIATZA (Gipuzkoa)

Sinodoaren Ondoren Eun-urte-betetze ospetsu bat euskalerrian

Uste guzien aurka uste izanik.

Jokoa bukatu da. Joan dira Gotzaiak beren errietara. Sinodoak berea egin du.

Orain zer? Batikanoko Batzar Nagusia amaitutakoan, esperantza gozoz beterik gelditu zan mundua. Sinodoa bukatu da. Eta... Orain Zer?

Apaizgintza izan da leenengo Sinodoaren ausia. Eta zer? Sinodoko pentsakizun eta jokabideekin estu eta larri zeuden apaizak lasaitu ote dira? Erakutsi berririk ez dugu ikusi; Leen esandakoak berriro esan dira eta orain arteko jokabideei eutsi zaie.

Zuzentasunari buruz izan da bigarren auzi-gaia. Eta zer? Gauza bikainak esan dituzte Gotzaiak. Itz-jario batean guzia ez ote amaituko? Gizonek daramazkiten zuzengabekeria larriak uxatzeko, konkretuki Zer jokabide aukeratu dira?

Arazo beltzetan naaspildurik zeuden apaizak, oraingo itxaropenik gabe gelditu dira. Apaizgintza askotxok utziko du. Beste batzuk ezkondu egingo dira. Kristau askok anka egingo diote Eleizari. Orrelakorik gertatzen bada, ez bezate Eleiz-Agintariak gizonen gaiztakeria salatu; ez bezate gaur eguneko egun latzei errua bota. Ez litzake egoki eta bidezko —dio Aita Biot-ek—, Pentsa bezate, eurak euren eskuz beren illobiak egin dituztela. Temdignage chretien-ean.

Dana dala, aurrerantz ere Erromako Erakundeetako makina jira-biraka ibilliko da; Erroman, lanean jarraituko dute; itzaldi bikainetakoak entzungo dira; jaialdi, Batzar aundi eta abar ez dira faltako; Telebisioz ere ikusi aal izango ditugu Erromako meza ederrak, Europako Aundikiren baten illetak eta abar. Ori guzia ordea alferrikakoa izango da. Gizonak, bere eguneroko bizitzako kezka eta larritasunak kentzeko, ez du Eleizara joko; Bere biotzak piztu eta poztuko dituan esperantzak Eleizatik kanpora billatuko ditu.

Eleiz-leioak ireki eta bere barne baitan aize freskoa sareraztea zala Batzar Nagusia, zion Juan Ogeitairugarrenak. Espiritu eta goi aize gozoz, esperantzaz beterik utzi zuan mundua Batzar Nagusiak. Gaurko egunean garbi ikusten dugu aize arrek ez zuela aski indar izan goiko laioak uxatu eta beeko autsak astintzeko.

ETSPEN-DESESPERAZIOZKO GAITZAK
EZ GAITZALA JO

Datozen urteetan, kristau izateko eragozpen atzak izango ditugula dirudi. Goikoen laguntza gabe jokatu bearrean arkituko da kristau aurrelari asko; Leen baiño estuago artuak izango dira kristau aurrelariak. Zer egin? Etsi? Desesperatu?

Patxadan gure buruari eustea, ez da gauza errexu uue onetan. Ez dugu ordea ifolaz etsi bear. Ez dago ilda kristautasuna; bizi den ezaugarri-señaleak nun nai dakusku. Ba du indar, gaurko egunean ere, Kristoren Ebanjelioak eta pizterazten digu biotz barneetan poza, esperantza eta su-garra. Negu gorriaren ondoren, sortuko zaigu gerora udaberri pozgarria.

Gutako bakoitzari begi aurrean jartzen zaigun ausia au dugu: Ordu ontako illunpe eta eragozpenen gañetik, zutik eutsiko ote diogu geure buruari? Era-berritze eta aldaketak datozen bitartean, lur jo gabe, tente iraungo ote dugu? Asper gabe ekingo ote diogu lanari etorkizun eder ori Eleizarentzat gertutzeko?

ELIZ BARNEAN GAUDE

Beste garaitan ere egun illunak izan ditu Elizak eta aldi luzeetan zer egin asmatu eziñik ibilli ziran Eliz Agintariak: Iru Aita Santu batera izan ziran. Alemaniko Gotzain asma-ezifia Lutero Eliza berriro naiatzu zanean. Une latz aiek ez ziran izan eragozpen kristau bizitza eramateko eta piskanaka argi egin zan.

Kristau izatea zer dan sakontzen badugu, ba dakigu gaur ere Kristo gure artean bizi dela eta badezagula Bera arkitze Nun? Sanide arteko Kristau Batzarretan. Leen garaiko kristau-taldeak berriro sortu naiz, alkar billatzen eta alkarrekin biltzen diran sanide artean. Kristoren Gorputz eta odol partiketan. Gizonek sufritzen dituzten zuzengabekeriak uxatzeko egiten dan eguneroko borroka apalean. Guk badakigu Eleizaren onarri eta muin zer diran; Sinismena, Itxaropena eta Goi Maitasuna. Kristogan sinistu, Kristogan itxaron eta Kristo maite; iru birtute oek Eliza, Eliza egiten dute. Ontan datza Elizaren muina: Biziki atxiki Kristori; ber bigarren etorreraren zai egon eta Kristoren irudi diran gizonak, zoramenaz maite izan. Gaiñontzeko gauzak, Elizan azalekoak dira. Azalekoak gaur eguneko erakunde-estrukturak; azalekoak apaizak ezkonduak ala ezkongekak izatea; azalekoak munduko zuzentasunaren gora beerak eta abar.

Zer egin bear dugu Sinodoaren ondoren? Elizaren eraunde-instituzio zaarrak, kaskarrak diralako, alde batera utzi eta "BESTE" ELIZA BAT SOB?

Baia... Nolako Eliza naiko genduke egin? Utsik gabeko eta garbien Eliza? Egiazki apal eta beartsu diranen Eliza? Egitazko kristauen Eliza? Nun dugu Epailari ori, jakiteko nor den garbia, nor apal eta beartsua? Juzgalari tristea, Jaungoikoari dagokion epaiketa egiten duen juzgalaria. Orrelakoaren arrokeria ezin bat etorri Ebanjelioarekin.

Apal joka dezagun: Geu geienok gera geure azalkeri-hipokresi, diru eta itzaldiekien Elizaren erakunde zaar au. Erakunde zaarrei lotuta geienok gaude. Gu ere barnean gaude eta barnean jarraitu bear dugu Elizaren aldaketa eta eraberritzean.

Barnean gaude eta ajez betetako etxe barruan bizi bear dugu Itxaropen-Esperantza. Espero dugu (eta esperantza onetan beti bizi nai dugu) izango dala Eliza pozezko lekua, itxaropenaren seiñalea, eta gizon guziei alkarrekin senide izateko eten gabe oiuka ariko dena. Eliza eraberritze onetan aurrera beti egin nai dugu.

Biar etorriko dira egun obeak.

Arostegitar Jokin

ETXEKO-ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'dezu

ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabili beti

Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboi bakarra

Etxe-ko-andrearentzat neskamerik egokiena.

JABON LAGARTO!

«JESUS'EN ALABAK»

Aurten betetzen dira eun urte, Euskalerriko alaba bat-ek, gaur mundu guztian zabaldurikan dagon Monja-talde berri bat sortu zuala: «Jesus'en Alabaen» Monja-taldea.

Fundatzalea, Andoain'go alaba zan; monja-izenez, «Ama Kandida Maria Jesus'ena»; jaiot-izenez, Juana Josefa Zipitria ta Barriola.

Fundatze arrigarria, arrigarrikan bada; Jaungoikozkoa benetan, Fundatzalearen ortarako indarrari begirutzen badiogu.

Monja-taldea, Erakusleetakoa da, eskolazaleetakoa... eta, arrigarria: gure Andoain'go alaba, bere sorre-raz, bere sendiaz, lan ortarako izan ditek gauz-ezenetakoa izan; bere eskola-urteetan eskolan ibilli gabea, zero «analfabeta», orain esango gendukean bezela; bañan, ibillian-ibillian —Jaungoikoaren bideetan ibilliaz— «Eskola-monjategi» bikain bat sortzera iritxi zana. Benetan Jaungoiko-gauza bat munduan.

—oOo—

Fundatzea, gure Fundatzalleak, etzuan egin Euskalerrian, Gazte-lerrian baizik —bizi ere, bera an bizi bait zan—: Salamanka'n. Urtea, esan degu: 1871'gna, orain eun urte. Eguna, Abenduaren 6'a.

—oOo—

Euskalerrian etzegon orduan, gauza auetarako girorik, Euskalerrian orduan gerra genduan gogoan. Jendea, bigarren karlistatea eratzen ari zan, buru-belarri. Ez Euskalerrian bakarrik, baita Espainia'ko beste zenbait lekutan ere. Jendea, Xepelar aundiak zion bezela

«Gerraren billa gau t'egun» zebillen: kontra-reboluziozko gerra eratzen.

Izan ere, Erreboluzio naasi bat zegon, Espaini guztia jabe egiñik, 1868 ezker: *Revolución de Setiembre* esaten zaiona: Il Isabel Erregintzatikan bota zuana; Errepublikaren bildurrez, Italia'tik, eskean bezela, Errege arrotz bat —Saboya'ko Amadeo— ekarri bait zan; iru urte besterik iraun etzuan Erregea —jendeak maite etzualako, bearrikan bazuan, berriz ere Italia'ra itzuli bear izan zuan Errege erurkarria—. Histori-une naasia, benetan uraxe, oyartzuar bertsolari Juan Migel «Millene'k» ederki esan zuan bezela:

Beltzak pena omen dute

Amadeo jona.

Republika «rojo» re

ez duk agitz ona.

Estuasun artan askok eta askok armetara jo nai izan zuten, armetan ikusten zuten gaitz arren sendagaia, bertsolariak dion bezela:

Betor, betor, Don Karlos!

ura da gizona,

España'n Errege

tokatzen zaiona.

Ikusten danez, estuasun artan bi gauzek bat-egin zuten: Don Karlos'en Erregetzarako eskubideak, eta «kontra-reboluzio» on bat egin bearrak; eta bi gauza auek bat-eginiñ, «gerraren billa gau t'egun» genbiltzan Euskalerrian, Espainia'ko beste zenbait baztarretan bezela, Katalunia'n eta Valencia'n batez ere. Gauza naasia, benetan; sende-arteko gerra.

GERRAREN AURREAN

PAKE-BIDETIK

LOYOLA-BERROZPE

Une ta ereti ontan, guri orain beste garai bat eta beste norbait datozkigu gogora: XVI gizaldiko Proteatantekeriaren garaia, eta Loyola'ko gure Iñigo aundia. Orain eun urte, Erreboluzioa bere naaskeria guziarekin bezela, XVI gizaldian, «reformaren» izenpean, Protestanteria sortu zan, bere naaskeria guziarekin. Eta orain eun arte A. Kandida bezela, XVI gizaldi artan, gure Loyola'ko Iñigo azaldu zan munduan.

Paralelismo arrigarri bat da auxe. Bi euskaldun, bi garai ta histori-une berdintsutan. Eta —oraindak arrigarriago dana— biok egoera ta

postura berdin-berdinean, bi giro naasi auen aurrean.

Oraingoan, Erreboluzioaren kontra, armazko «kontra-reboluzioa» askok jo zuten bezela, XVI gizaldian ere, armetara, gerrara jo zan, Protestante reformatzalleen kontra. Alemania'ko Historiak daki ori ondoto: «Erligio-gerrak», alegia.

Gure Loyola'ko Iñigo'k orduan, beste bide bat arturik, beste era bateko «kontra-reforma» sortu zaan munduan: Apostoladuzko kontra-reforma: «Jesus'en Lagundia».

Loyola'ko Iñigo'k XVI gizaldian artu zuan bide ber-bera artu zuan baita Berrozpe'ko Juan Josefa'k ere XIX'ean. Loyolatarak etzuan autatu armazko kontra-reformarik; ezta gure Berrozpetarrak ere armazko kontra-reboluzioik. San Ignazio'k, Protestantekeriaren kontra «Jesus'en Lagundia» sortu zuan; gure Ama Kandida'k Reboluzioaren kontra, «Jesus'en Alabaen» monjategia sortu zigon.

Ama Kandida'k etzion igerriko bi Fundatzalleen arteko berdintatun arrigarri orri; bañan Jauna bere bidean zebillen gauza artan. Eta ori da guretzat pozkarri: kontra-reforma artarako eta kontra-reboluzio jator ontarako, zeruko Jaunak bi euskaldun aukeratu zituala. Eta biok bide bera aukeratu zutela, bakoitzak bere egunean. Biok Espirituaren karisma bera izan zutela gidari.

Orixe da, aurtengo urte-betetze onek gogora ekartzen digun gauza. Loyola'k eta Berrozpe'k bide berean egin zuten toparizu arrigarria.

—oOo—

Gañerakoan, norañoko gauza goragarria dan erri batentzat —Euskalerriarentzat— olako Fundatzalle baten jaiot-seaska izatea, gauza garbia da.

Ama Kandida'ren alabatxoak mundu guztian zabaldurikan daude: Eu-

ropa'n bezela, Ameriketan ere, eta Asia'ko Sortalde-muturrean: Txina'n Formosa'n, Japon'en, Pillipinetan; Ipar-Ameriketan bezela, Ameriketako beste Republiketan. Eta lurralde guzti oietan ba dakigu, Ama Kandidaren izenarekin batean, Andoain'en eta Euskalerriaren izena nolako ao-gozoz alpatzen diran Azpeiti ta Loyola'ren izenak alpatzen diran bezelaxe. Orregatik diot, norañoko gauza goragarria izango ez dan beti olako gertakari bat gure Euskalerriarentzat.

Ikustekoa da, izan ere, nolako amets goxotan irixten diran gure Berrospe txera, eta an dagon gure Juana Josefa'ren jaiot-gela ikustera, uruti-urritietatik, an aietan lanean diarduten monjatxo ameslariak... millaka bait dira munduan.

Lekuna'tar Manuel'ek

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERREDIZAK - EDERGALLUAK

EGIN - GAIKAK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 46

GAZTEIZ (Vitoria)

BLAS DE LEZO

ETXE ONTAN DAUZKAZU SAGARDO, ARDO GAIN-GAINEKOAK
ETA EDARI GUZTITATIK

Blas de Lezo Kalea, 6
Urrutizkifia: 41 20 65

DONOSTIA

JOSE ZINKUNEGI' REN
OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Choquetia

Vergara, 11-Urrut. 417751-Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

Euskalerri 'tik Erroma' ra (III)

ERROMA ZAARRA

Erroma uriburu aundiari begiratu bat ematea beste gabe, nik us-te, iru mailletako ikuskizunak edo iru adifetako oroigarriak bereizi ditezkeela: Erroma zaararenak batetik, Kristauen Erroma'renak gero, eta azkenik, Erroma berriarenak.

Orain bi milla urte ta geiagoko Erroma ez da guziz galdua; izan ere, ez dira alperrik ainbeste ta ainbeste oroigarri, gaur bertan erdi-zutik daudenak; zaarkiturik bai, egia esateko, baiñan zearo ondatura ez beintzat oraindik.

FORUM ROMANUM deritzaion inguru ua alpatuko dugu aurrena. Ezer gutxi ageri da osorik. An daude, ordea, izandakoen aztarrenak. Asieran azoka besterik etzan, "forum" latin-izak berak dionez: gaur guzietatik sal-erosteko azoka.

Gerora, ordea, antxe erabakitzen zituzten eztabaidak, liskarrak eta auziak. Izan ere, an biltzen baitzan jendea eta antxe bertan, jendur-rean, egokierarik ederrena arazoak garbitzeko. Urrena, berriz, erri-gizonen batzartegi biurtu-bide zan "forum" zeritzana.

—oOo—

An ageri dira, nik ez dakit zenbat jainko-etxeren aztarrenak, dala irudiren bat, dala orma zaarren bat, dirala arrizko zutabe erdi-onkainagoak. Eta ez gaur goizekoak! rik bi arku, zein baiño zein bidatuak. Antxe daude zutik eta oso-Tito'rena mutur batean; bestean, berriz, Septimio Sebero'rena: au, zaarra bezain sendoa, arri landu gogorrezkoa, Kristo baiño 203 urte leenago jaso.

Andik urruti ez dala, "PALATINUS" zeritzan mendixka, Erroma'ko zazpi muñoetako bat. Garai urruti aietako aundizkien, erdi-jainkotzat zeuzkaten Zesar edo agintari nagusien jauretxeak, jauregi bitxiak. Bai burutsuki egiñak eta sendo eraikiak!

Egia esan, orma zaar batzuk baiño askoz geiagorik ez da ageri. Baiña nabari da, zalantzarik gabe, atsegintu eta erosotasun guziz orniturik bizitzeko eran antolatunak zituztela beren bizitokiak. Bateko beren jolas-lekuak, besteko barru-gela oparoak; urrena beren urputzuak. Eta ez nola-naikoa: ain entzutetsu diran "Terma" edo lamarategi edo lurrundegiak. Ur be-roaren lamaraz edo lurrunez berotu aurrena, eta gero putzura zili-purdikatzeko tokiak, alegia.

—oOo—

"Lekuona zaarra" —onela izenpetu oi ditu bere zenbait idazlan— aspaldietako ormak ikusiaren ikusiz pozik eta atsegintu ibillia da.

Beste bi aldiz ere izana da Erroma'n. Baiñan toki aietara urbiltzerik ez omen zuan izan.

—Zergatik, ordea? galdetzen diot.

—Gizona, bietan ere utzi etzidatelako. Orma zaarrek besterik etzegola eta alperrik joatea zala esaten zidaten. Alaxe gelditu nintzan bietan. Gaur emen nabil eta ez naiz damutzen.

Idilik eta itzegiñak, bietara aogozatu ditugu Erromatarren langintzak. Orma zaar aietan ere bai? Baita aietan ere! Naiko garbi ageri

baitira zenbait gauza berezi. Esate baterako, Erromatarrek egin oi zuten etxagintza: arrilluz eta morteroz egin ere.

Zer erabiltzen ote zuten mortero-gintza orren iraupenerako? Kareta eta buztina, noski, baiña baita beste zerbait ere. Arri koskor, arrillu-puska eta morteroa elkarri naastu eta orra orma-gintza sendoa! Eta ez nola-naikoa! Oraindik gogor irauten duana. Ori bai, gero gafiña arrilluz apaintzen zieten, dolostura egokian antolatuz; baita marmolez ere estaltzen zituzten.

Gure euskal-lurretako eliz-gintzan ere erabili oi omen zuten zerbait berezirik, ormetako morteroa sendotzeko, Lekuona'k esaten digunez. Txantxetan ere, sutegetako burni-autsa naasten omen zieten. Ez da arrigarri, gero orma oiek gogorren gogorrez puska-eziñak gertatzen ba'dira zenbait aldiz.

Orra —Lekuona'ri esker konturatu geranez— Erromatarrek gaurko "porlan" eta iraulika eta gafiñakoen aurrelari bizkorak.

"COLOSSEO"

Onela deitzen diote italiarrek, latinezko "colossus" edo aundi ikaragarri adierazi naiean, noski. Auxe da, agian. Erromatar antziñatearen ezaugarriarik aipatuen eta ezaugunetakoak. Aundiz eta ederez, bere bikaintasun izugarritz txit ospatua. Aren barruan izan oi ziran jolas eta burrukak ere ez dira aaztuta uztekoak.

Argazki eta irudi askotan ikusi izan dugu, noski. Bertatik bertara ikusi gabe, ordea, eta barruan ibilli barik, ez dago ia-ia sinisterik ere zeinen ikaragarritzko langintza dan.

Zearo borobilla izateko ordez, bi aldetan estuxeagoa eta beste bietan zabalagoa da. Kanpotik begiratuta, lau mailla aundi nabari zaizkie: iru mailla arkudunak bira osoan, iru arku aundi eta bikain elkarren gainean. Laugarren mailla, berriz, arku gabea; bitatik bein bestelako leio zabal bat dualarik.

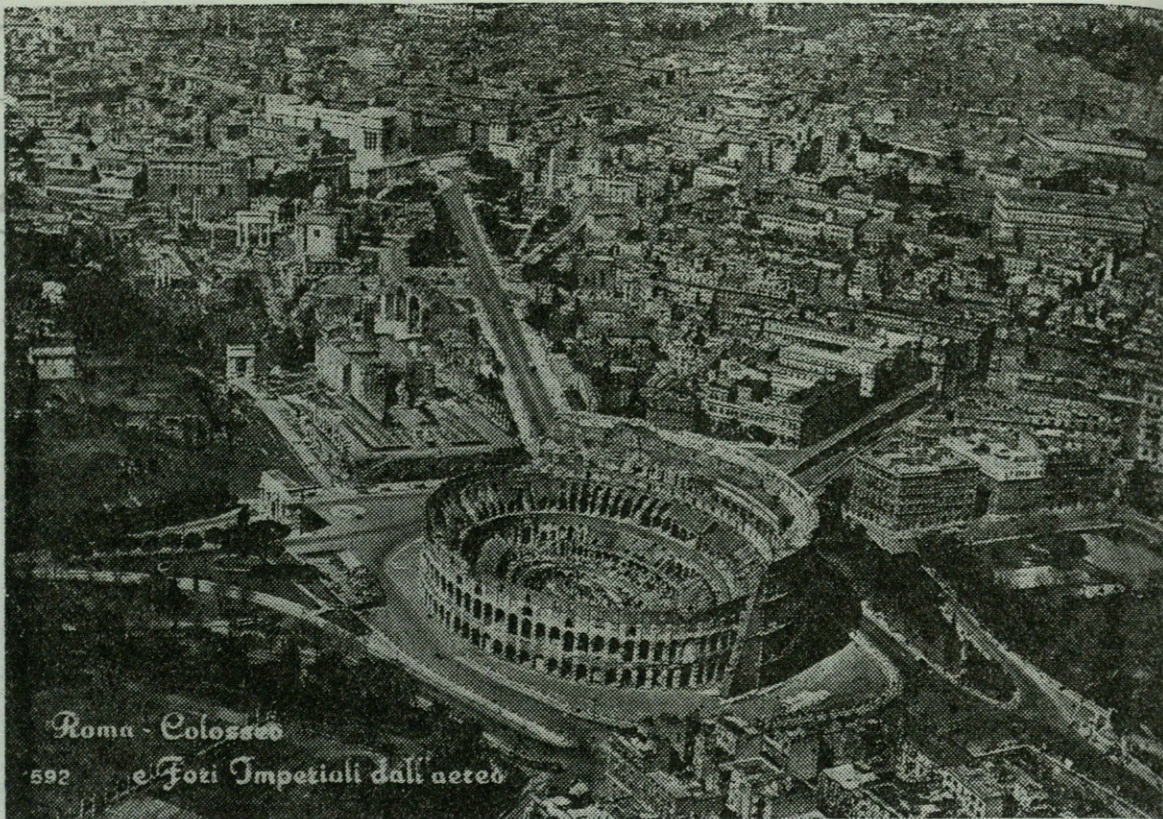
Gaur erraza litzake orrelatsuko lanak egitea. Zertarako dira, bestela, orainge aurrerapenak? Bateko krikak dirala, besteko garabi aundi eta besaluzek, zertarako dira, langintza aundiak errazteko izan ezik?

Aiek dira arri konkorrizgarriak! Baiñan bai egoki dolostatuak! Aiek danak erabiltzea: atera arrobieta-tik, landu eta beren mailletara jasotzea, etzan berriketako langintza. Gaur bertan ere lotsagarri ez-baiña, txalogarri gertatzen diran lanak, alegia.

Azpi-alde aietan zenbat toki ez-kutu eta zabal, abere ta basa-piztien gorde-leku! Azpian, barruan eta kanpoan bereziki, arrigarrien ageri dana, ziur aski, arkugintza da; ain ezaguna dan Erromatarren arkugintza, uztairik borobillena bezain borobil lortutako uztai-erdiko arkuak, alegia.

Barruari dagokionez, iru mailla bereziak zituzten jende ikusleentzat: barrenekoa, aundizkientzat; erdikoa, "erritar" edo "uritar" izenaren jabe ziranentzat; golenekoa, erri xearentzat. Guzira berrogei ta amar milla egun sartzeko aña-koa omen.

Eta zertarako antolatua? "Ogia

Roma - Colosseo

592

e Fori Imperiali dall'aereo

«Colosseo»

Priscilaren katakumbetako ill-arri bat

eta jolasak" eskatzen zituan erri aspertuaren atseginetarako, noski. Antxe biltzen ziran abere-burrukak ikusteko. Antxe, baita abere ta gizakien arteko burrukak txalotzera; abere ta gizakiak elkar iltzen ikustera. Odol-egarritz biltzen ziran, dirudiane.

Zenbat kristau eraman ez ote zituzten odol-jaialdi aietara! Gaurkuok baiño oinarri sendagoko eta gartsuago izan-bide ziran, askotan; bestela, azkar trukakutxo zuten beko burrukategia, aguro trukatu ere, goiko txalotegi zaratsuz. An joan ziran, ordea, asko eta asko beren bizia sinismen-aitorpenarako basapiztien ortzetan eta atzaparretan opari eskeintzera.

Zortzi urte besterik gabe jaso omen zuten. Errukarriak benetan, langintza artan jardun bear izan zuten morrontzapeko gizaki zanpatuak! Ainbeste ta ainbeste arri ain dotoreki dolostatzeko etziran makalak Erromatar etxegiñak eta argiñak.

Gaur tamalez naiko ondaturik arkitzen da. Non ote dira orain ango zenbait arlandu eta arzuri garestiak? Non ote dira arku bakoitzean ipiñirik zituzten irudiak? Garraxi egin aal balezate dauden tokietan giro izango litzake gaur zenbait jauregitan eta elizatan! Aldiz lurrikararen dardaraz eta aldiz baita urteen pixu astunaz zartatu eta eroriko ziran goi-aldeak.

Baiña baita bestelako laguntzailerik ere izan zuten "Colosseo"

izugarriaren etsai ondartzaille oiek. An barruko odol-ixurtzeak bukatu ziranean, zertarako utzi alperrik ainbeste arlandu eder? Artu eta eraman beste norabait. Orixe egin zuten. Eskerrak, berandu bederen, Benedikto XIV'garrenak debekatu zuala ondarena! Ain zuzen ere 1750'gn urtean agindu baitzuan bere artan uzteko dana. Bestela...

LURPEKO ILLERRIAK

Ona beste zerbait ere, Erroma alpatu ezker beintzat, izendatu gabe utzi ezinezkoa: Lurpeko illerriak edo "katakunbak". Ez deza-kegu gauza aundirik esan, asko-asko ikusterik ere izan ez gendualako eta... geiegi ez luzatzearen.

Ildakoen gorputzak —edo itz batean gorputzak— illobiratzan diran lurrari bi izen eman izan dizkiogu euskaldunok: "kanpo santua" eta illerria Erroma'ko aiek bai dirala benetako erriak, ildakoenak diralarik ere.

Lurrean zuloak egin eta goitik beera sartuaz obratzea bakarrik ez baita; guziz bestelako zerbait baizik. Lur azpira sartu eta an alde guzietara bideak egitea da. Lurpeko bide illunak eta luzeak, ezkerre eta eskubira, alde guzietara. Kilometroak eta kilometroak, gafiñera. Txantxetan ere amazazpi kilometro osatzeko aña ibilbide bai omen dago illerri oietan.

Itz batean, erri osoa lurpean bere karrika eta abar. Eta gorputzak non ezartzen ote zituzten? Antxe bideen ezker-eskubi, batzuk beera-go eta besteak gorago, maillan, apaletan bezela. Ikustekoak dira benetan.

Antxe millaka eta millaka gorputz. Era guzietakoak, zernai gisako jendeenak, noski. Antxe gordetzen ziran kristauak ersao-aldien bildurrez. Gorde ez-ezik, baita beren billerak eta elizkizunak egin ere. Aietek bai arrokeririk gabeko kristauak, aundi-usairik gabekoak!

Etxegintza sendoa lurpean oinarritzen dan antzera, lenengo kristauak ere lurpean sendotu zuten beren sinistea, arrisku-giroan zailtzen baita. Gaur ostera ez al gauden ezkutuko oinarri apalak sendotu bearrean?

Arrizko eliza aundien ordez, zuzentasunaren aldeko saiaketa geiago; elizkizun-batzar jendetsuen ordez, talde txikitako azterketa eta otoitzgintza apala; itz-jario aundizko zenbait itzaldi eratu bearrean, taldeka girotutako senidetasun bizia eta burutsuki antolatutako ekintza. Ez ote da au emendik aurrerakoan artzen joan bear dugun bidea? Au dana gogorazten dute beintzat "katakunba" eta ango oroigarriak.

Gastafuaga'k